

CIRCULACIÓ MONETÀRIA AL REREPAÍS EMPORITÀ

Treball Final de Màster

Universitat de Girona

Departament de Prehistòria i Història Antiga

Autor: Mònica Caño Dachs

Tutor: Josep M. Nolla i Brufau

Agraïments:

Gràcies a Josep M. Nolla per tota l'ajuda que m'ha donat, no només en aquest treball sinó durant aquests anys d'estudi.

Gràcies a Josep Casas per facilitar-me material i informacions necessàries per dur a terme aquest treball.

Gràcies al meu marit per el suport que m'ha donat al llarg d'aquest, entre altres, reptes de la meva vida.

Gràcies, sobretot, als meus pares que m'ha donat sempre suport en els bons i mals moments de la vida, sense ells ara no seria qui sóc.

En record del avi Ramón

ÍNDEX

1.	METODOLOGIA.....	1
2.	LOCALITZACIÓ I MARC GEOGRÀFIC	2
	La Muntanyeta.....	4
	L'Olivet d'en Pujol.....	6
	Tolegassos.....	9
	La Vinya del Fuster	12
	Mas Gusó.....	14
3.	CRONOLOGIA.....	17
4.	ESTUDI NUMISMÀTIC	18
	a. La Muntanyeta.....	18
	b. L'Olivet d'en Pujol.....	19
	c. Tolegassos.....	21
	d. La Vinya del Fuster	23
	e. Mas Gusó.....	26
5.	COMPARATIVA.....	29
	Pla de l'Horta	29
	Mas Castell.....	33
	Fòrum d'Empúries	35
6.	ANÀLISI I CONCLUSIONS	38
7.	CONCLUSIÓ FINAL.....	49
8.	BIBLIOGRAFIA	50
9.	CATÀLEG	52
	La Muntanyeta.....	52
	Tolegassos.....	53
	La Vinya d'en Fuster	67
	Mas Gusó.....	68
	L'Olivet d'en Pujol.....	71
10.	ANNEX	73

1. METODOLOGIA

La metodologia utilitzada per dur a terme aquest treball consta de diverses parts. En primer lloc es busca bibliografia bàsica per conèixer i comprendre els diversos jaciments objecte d'estudi, ja que no tots tenen les mateixes característiques i cal tenir en compte no es comparable una vil·la romana amb un *statio*. En segon lloc es fa un estudi bastant complet de les monedes de cada jaciment i s'organitzen en bases de dades perquè sigui més fàcil posteriorment la seva localització.

Seguidament es procedeix a realitzar l'explicació del marc geogràfic, de les característiques pròpies dels jaciments i una breu cronologia amb l'ajuda de la bibliografia bàsica. El cos principal del treball serà l'estudi numismàtic on, seguint l'ordre de cada un dels jaciments, es durà a terme l'estudi més acurat de les monedes trobades, ubicant-les en un marc cronològic i realitzant els gràfics propis per tenir una visió més global de la informació. Posteriorment es podrà realitzar una comparativa amb els estudis realitzats en altres jaciment.

Finalment un cop s'hagi extret la màxima informació es podrà realitzar les conclusions adients o les noves preguntes segons els resultats obtinguts.

2. LOCALITZACIÓ I MARC GEOGRÀFIC

Els jaciments que seran objecte d'aquest estudi es troben concentrats a la regió de l'Empordà, concretament quatre d'ells a l'Alt Empordà i el darrer al Baix Empordà.

Seguidament exposarem quin és l'espai geogràfic dels diferents jaciments i aprofundirem en les seves característiques per poder comprendre millor la seva possible relació.

Viladamat és el punt neuràlgic on trobem la gran majoria dels jaciments amb els quals treballarem. Segons l'Enciclopèdia Catalana *"Viladamat és un municipi de l'Alt Empordà. Està situat a la plana al·luvial de la dreta del Fluvià, pròxim a la costa. El territori és accidentat; a ponent pels turons, d'escassa elevació, separen les valls del Fluvià i del Ter. El terme és drenat, a més, per diverses rieres, torrents i séquies afluent del Fluvià, com el Rec Madral, que es forma en part dintre el municipi, a ponent, vora el límit amb Ventalló, i el torrent del Balcar, a llevant, vora el límit amb l'Escala"*.

En aquest indret hi trobem quatre de les cinc estacions arqueològiques objecte d'estudi: La Muntanyeta, l'Olivet d'en Pujol, Tolegassos i la Vinya del Fuster, a només 100m de la vila de Tolegassos.

Per la seva banda, el jaciment ubicat a l'àrea del Baix Empordà es troba concretament al terme municipal de Bellcaire d'Empordà, a ben poca distància certament del conjunt de Viladamat..

Per seguir amb la mateixa dinàmica, l'Enciclopèdia Catalana ens diu sobre Bellcaire d'Empordà: *"Municipi del Baix Empordà, al sector més estret de la plana empordanesa, entre el massís del Montgrí i la serra de Valldavià. Limita amb l'Escala (Alt Empordà) al Nord, amb Torroella de Montgrí a l'Est, amb Ullà al Sud, amb la Tallada d'Empordà a l'Oest i al Nord-Oest amb Albons"*.

Mas Gusó és el nom del jaciment que es troba en aquesta zona del Baix Empordà.

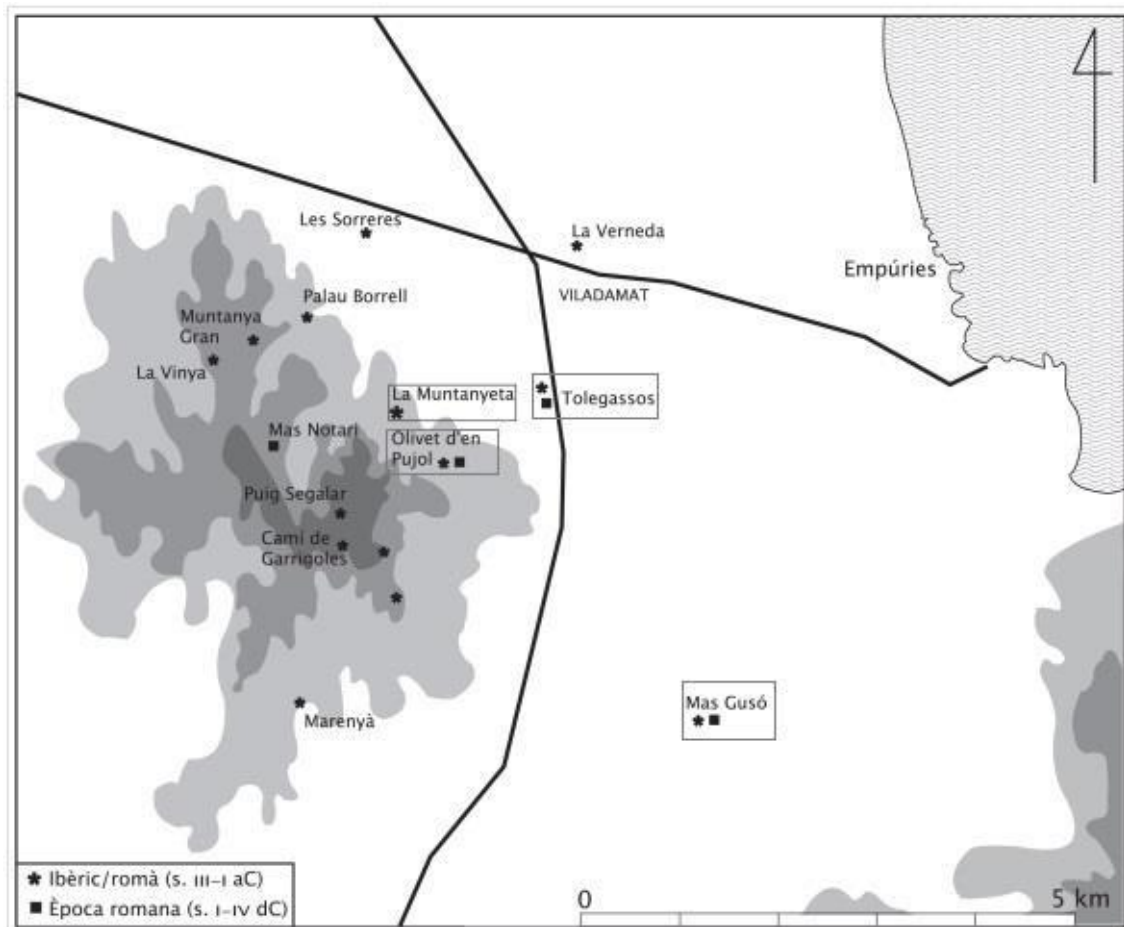

Fig.1. Mapa de la zona on es troben la majoria dels jaciments que treballarem. Font: Revista Arqueològica de Ponent núm. 20 *La Muntanyeta (Viladamat). Un establiment tardorepublicà en el territori d'Empúries* (2010).

Encara que no farem grans comparatives entre aquests jaciments i Empúries, al ser una investigació posteriorment feta, sí que convé recordar i tenir present la gran relació que tenien aquests assentaments amb la metròpolis que va esdevenir Empúries.

Davant aquesta breu introducció geogràfica, aprofundiment una mica més en cadascú dels jaciments en qüestió

LA MUNTANYETA

Es troba, com ens diuen Casas, Soler i Nolla¹, al començament de la serralada a l'oest del nucli urbà de Viladamat. Es tracta d'una zona forestal de formació relativament recent on hi havia vinya i olivera ben entrat el segle XX. Concretament, s'ubica en una de les primeres elevacions que dominen la plana que porta fins a Empúries. Amb un emplaçament semblant, en aquesta serralada, hi trobem els altres jaciments, cosa que posa de manifest la relació entre aquests assentaments contemporanis espaiats de nord a sud per aquesta serralada. En aquests anys s'ha excavat la zona est i un important sector de l'extrem oest.

Aquest assentament, de reduïdes dimensions (uns 200m²), podem considerar que, en realitat, està format per dues edificis que van ser construïts en dues fases ben diferenciades.

En la primera, podem distingir dues edificacions diferents. L'edifici sud fou bastit directament sobre la pròpia roca de la muntanya. Es tractava d'una estructura feble, construïda amb blocs de pedra irregulars posats en sec o units amb fang. A conseqüència de la construcció d'una sitja al mig de cada mur, en un segon moment (segona fase) es trobà en un mal estat de conservació.²

Per altra banda, la vessant nord consta d'una petita cabanya, separada de la primera per un corredor. El sistema constructiu és el mateix que el descrit en l'edifici sud, a base de pedres irregulars unides en sec o amb fang. Alguns dels elements característics d'aquesta construcció són dues. En primer lloc l'habitació amb el sòl rebaixat de la qual s'ha arribat a la conclusió que era un magatzem pel gran nombre de fragments de ceràmica trobats en el seu interior. En segon lloc la presència d'una llar domèstica que segons l'article de Casas titulat "*La Muntanyeta (Viladamat). Un establiment tardo republicà en el territori d'Empúries*"³, ens diu que a poc més de 70 cm de la llar es va troba la base d'un petit forn per la fosa metal·lúrgica. Aquest element és important a tenir en

¹ Nolla, J.M.; Palahí, L.I.; Vivo, J. 2010 *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria de l'Institut de Recerca Històrica, pàg.103

² Nolla, J.M.; Palahí, L.I.; Vivo, J. 2010 *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria de l'Institut de Recerca Històrica, pàg.222-223

³Casas, J; Nolla J.M; Soler,V (2010)" La Muntanyeta (Viladamat). Un establiment tardorepublicà en el territori d'Empúries" a *Revista d'Arqueologia de Ponent*, núm.20; pàg. 145-176.

compte pel fet que les úniques monedes trobades en aquests assentament van ser les imitacions de bronze de baixa qualitat que feien els ocupants de l'espai.

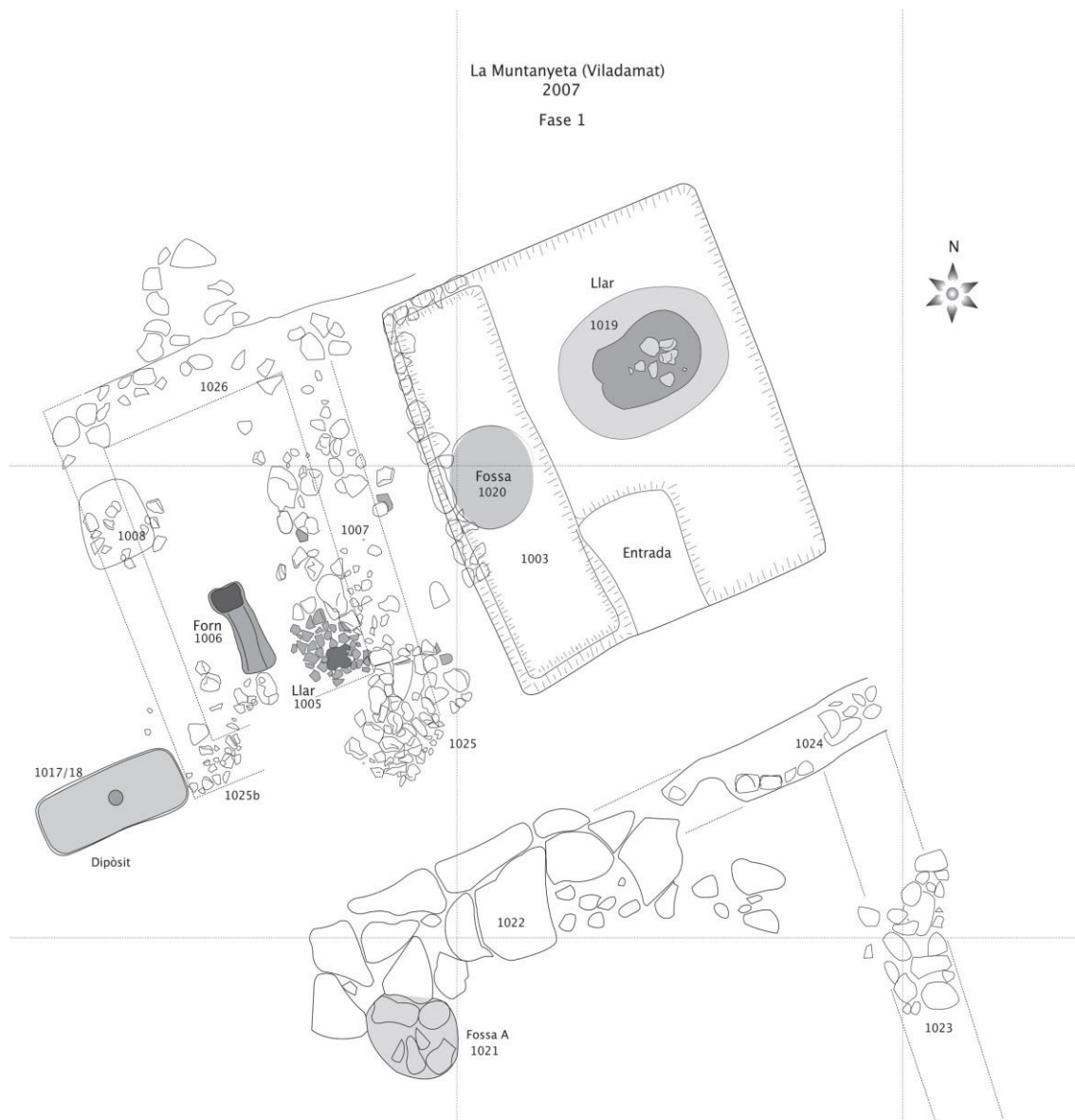

Fig.2. Planta del jaciment de La Muntanyeta en la seva primera fase d'excavació. Font: Revista Arqueològica de Ponent núm. 20 *La Muntanyeta (Viladamat). Un establiment tardorepublicà en el territori d'Empúries* (2010).

Pel que fa a la segona fase, cal destacar la destrucció de la cabanya i la construcció de diverses sitges, com s'ha esmentat anteriorment, un parell d'elles sobre el mur de l'antic edifici sud de la primera fase.⁴

⁴ Nolla, J.M.; Palahí, L.; Vivo, J. 2010 *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria de l'Institut de Recerca Històrica, pàg.222-223

Fig.3. Planta del jaciment de La Muntanyeta en la segona fase d'excavació. Font: Revista Arqueològica de Ponent núm. 20 *La Muntanyeta (Viladamat). Un establiment tardorepublicà en el territori d'Empúries* (2010).

L'OLIVET D'ENPUJOL

Aquest jaciment també es localitza al terme municipal de Viladamat, concretament a poc més un quilòmetre del nucli urbà. A l'oest s'alça la serralada que s'allarga de nord a sud des de de Ventalló fins a Marenyà. Es troba en un terraprim poc fèrtil que cobreix gran part del subsòl formant unes roques toves fetes d'argiles compactades molt característiques de la zona que van servir per poder encaixar amb facilitat els fonaments de l'edificació igual que per la creació de sitges, pous i altre estructures que es troben en negatiu.⁵

⁵ Nolla, J.M.; Palahí, L.; Vivo, J. 2010 *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria de l'Institut de Recerca Històrica, pàg.224

Aquest assentament va ser descobert durant una campanya de prospecció que es va dur a terme l'any 1980 al terme de Viladamat. Va ser excavat quasi de manera completa durant els anys 1981 i 1982 però no va ser fins al 2009 que s'hi va tornar a treballar amb l'únic objectiu de delimitar l'extrem oest del recinte. Aquesta campanya no va modificar les dades de l'excavació anterior però sí que va permetre fer una nova lectura de l'espai i treure'n noves conclusions.⁶

Els primers estudis parlen sobre l'estructura d'un recinte tancat amb un pati rectangular on s'ubicava un edifici adossat en l'angle nord-oest.

Les darreres excavacions han acabat amb la concepció anterior, donant pas a la d'un recinte ja no rectangular sinó quadrat d'uns 400 m², el doble del que s'havia dit fins al moment.⁷

Al vessant nord, gràcies a les excavacions del 2009, es parla de la incorporació de la cabana al conjunt del recinte envoltada per un pati, considerat com un magatzem pel gran nombre de *dolia* que s'hi van localitzar. Ja en les primeres campanyes es van identificar en negatiu uns 75 recipients per desar-hi productes agrícoles. A la campanya de 2009 es van poder identificar entre 20 i 25 *dolia* més, de les quals només se'n van poder excavar i conservar mitja dotzena.⁸

Segons Nolla, Palahí i Vivo en *Del oppidum a la ciuitas. La Romanització inicial de la Indigència* en un principi es creia en la possible relació d'aquest espai amb una vil·la més important pel fet que no s'hauria localitzat cap més espai en el seu voltant que fos d'habitatge. Tan sols ens diuen que el cobert de l'angle nord-oest podria fer pensar en un espai de refugi pels treballadors però no té les característiques ni l'estructura d'una residència permanent.

⁶ Nolla, J.M.; Palahí, L.I.; Vivo, J. 2010 *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria de l'Institut de Recerca Històrica, pàg.224

⁷ Nolla, J.M.; Palahí, L.I.; Vivo, J. 2010 *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria de l'Institut de Recerca Històrica, pàg.224

⁸ Nolla, J.M.; Palahí, L.I.; Vivo, J. 2010 *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria de l'Institut de Recerca Històrica, pàg.225-226

Els estudis més recents⁹ ja no parlaren de la possibilitat d'una explotació bastant complexa i amb relació directa amb una vil·la més grossa, com la de Tolegassos especificat als estudis del 2009, sinó que estariem davant d'un assentament relacionat amb l'exèrcit romà, segurament de control de camins i pel que coneixem fins al moment no es tracta d'un cas excepcional.

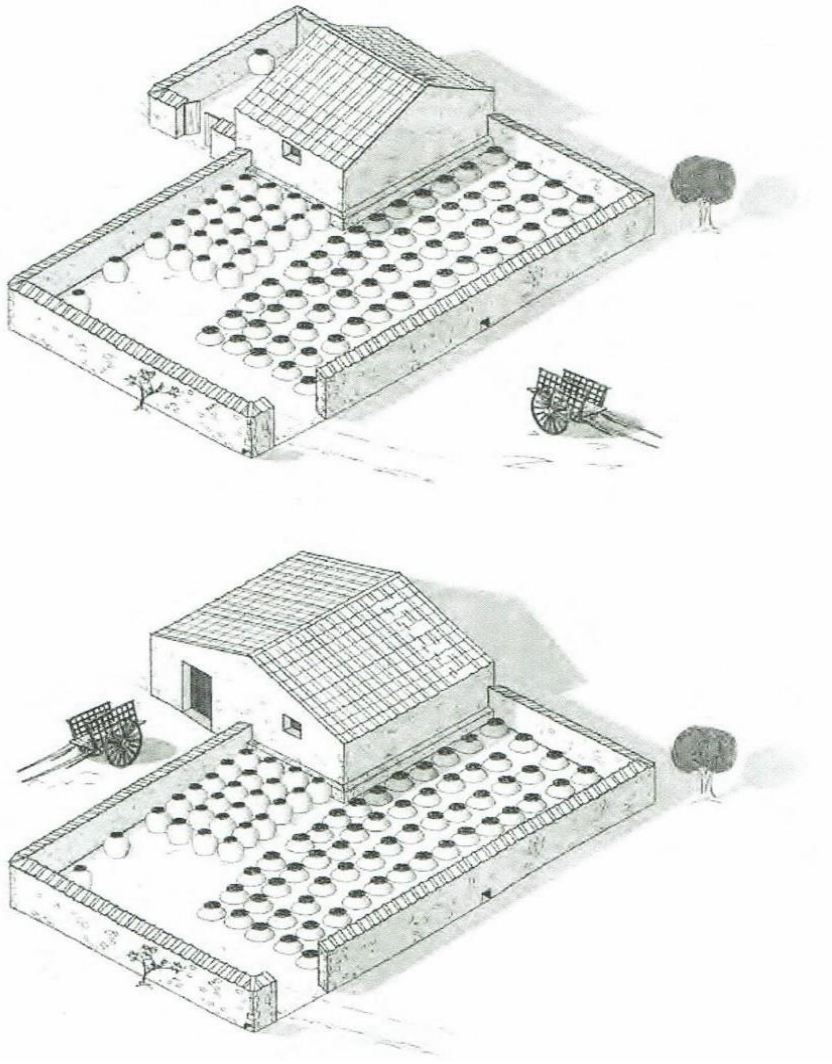

Fig.4. Possible reconstrucció de com seria el magatzem de dolia de L'Olivet d'en Pujol, amb alternatives diferents pel que fa a l'acabat del cobert. Font: *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la In. Girona* (2010)

⁹ Casas,J; Nolla J.M. (2013) "L'Olivet d'en Pujol (Viladamat, Alt Empordà): Anàlisi global d'un jaciment extraordinari" a *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol: LIV, pp.263-296

Fig.5. Planta del jaciment de L'Olivet d'en Pujol amb els seus diferents àmbits. Font: Annals de l'Institut d'Estudis Gironins. Vol. LIV *L'Olivet d'en Pujol (Viladamat, Alt Empordà): Anàlisi global d'un jaciment extraordinari* (2013).

TOLEGASSOS

El més gran dels tres jaciments que es troben en aquesta àrea geogràfica podríem dir que és el més complex de la zona.

Segons Nolla, Palahí i Vivó¹⁰ estem davant una vil·la de tipus mitjà que es troba a 1.500m en direcció migdia del nucli urbà de Viladamat. És una zona on antigament hi havia els aiguamolls de la plana fluvial on les primeres terres dures formades per un subsòl de roca tova, llims compactes i còdols, formaven un conglomerat, anomenat turc. L'edificació es troba sobre un breu pendent que porta a la part més elevada de l'àrea i sobresurt poc més de 10m sobre el nivell del mar.

En aquest cas també va ser descobert en la campanya d'exploració del municipi de Viladamat entre el 1980 i 1981. A partir de 1983 va ser explorat fins al 1997. Es creu que ja hi ha més del 90% de la seva superfície excavada amb els murs restaurats i consolidats, és a dir un espai definit.¹¹

En la seva primera fase d'excavació les troballes es va interpretar d'una manera incorrecta. Els investigadors creien que es tractava d'una construcció Ibèrica per la gran presència de sitges, però la cronologia i la presència d'elements típicament romans va fer concloure que es tractava d'una vil·la modesta tardo-republicana amb elements indígenes per motius pràctics.

Posteriorment, segons Nolla, Palahí i Vivo¹², hi ha una remodelació, ampliació i construcció d'una vil·la més gran que hauria comportat, com en la majoria dels casos, l'abandonament de la primera casa i les seves instal·lacions. Les restes d'aquest abandonament van acabar abocades a les sitges en desús.

Pel gran nombre d'informació que ens donen els residus dipositats en els negatius dels sitges, hi ha indicis bastant clars que l'activitat en aquesta vil·la no es desenvolupava com ens diuen Nolla, Palahí i Vivó¹³ en petits punts concrets dels jaciments sinó que abastia un espai molt més ampli, quasi tant com el que va ocupar, a partir del segle I, la vil·la rústica.

¹⁰ Nolla, J.M.; Palahí, L.I.; Vivo, J. 2010 *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria de l'Institut de Recerca Històrica, pàg.228

¹¹ Nolla, J.M.; Palahí, L.I.; Vivo, J. 2010 *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria de l'Institut de Recerca Històrica, pàg.228

¹² Nolla, J.M.; Palahí, L.I.; Vivo, J. 2010 *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria de l'Institut de Recerca Històrica, pàg.228

¹³ Nolla, J.M.; Palahí, L.I.; Vivo, J. 2010 *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria de l'Institut de Recerca Històrica, pàg.229

Basant-se en l'estudi de Casas i Soler fet l'any 2003¹⁴, Tolegasso es pot dividir en quatre fases:

1. En la primera estariem davant d'una gran vil·la construïda *ex nouo*. Fins al moment amb l'excavació de dues edificis que ocupen la meitat sud del jaciment envoltant un pati central i un segon pati com a possible magatzem de *dolia*.
2. La segona és l'ampliació dels edificis de la primera fase, però no va suposar una modificació de l'estructura interna de la vil·la, només una millora i un augment dels espais útils, encara que també hi ha indicis de la possibilitat de l'existència d'un nou accés a una planta superior que afectaria l'ala sud de l'edifici.
3. La tercera fase és la de reestructuració de la vil·la, possiblement per les transformacions internes de base econòmica. Estem davant l'abandonament i el colgament del pou de la vil·la. Construcció de noves habitacions, diferents de les anteriors i la degradació, transformació i destrucció parcial de la fase 1.
4. En la darrera fase trobem la reocupació: es un període que no té relació amb les anteriors. Es tracta d'una reocupació parcial i de manera puntual, temps després del seu abandonament.

¹⁴ Casas, J. i Soler V., (2003). *La villa de Tolegassos. Una explotación agrícola de época romana en el territorio de Ampurias*. BAR International Series, 1101,

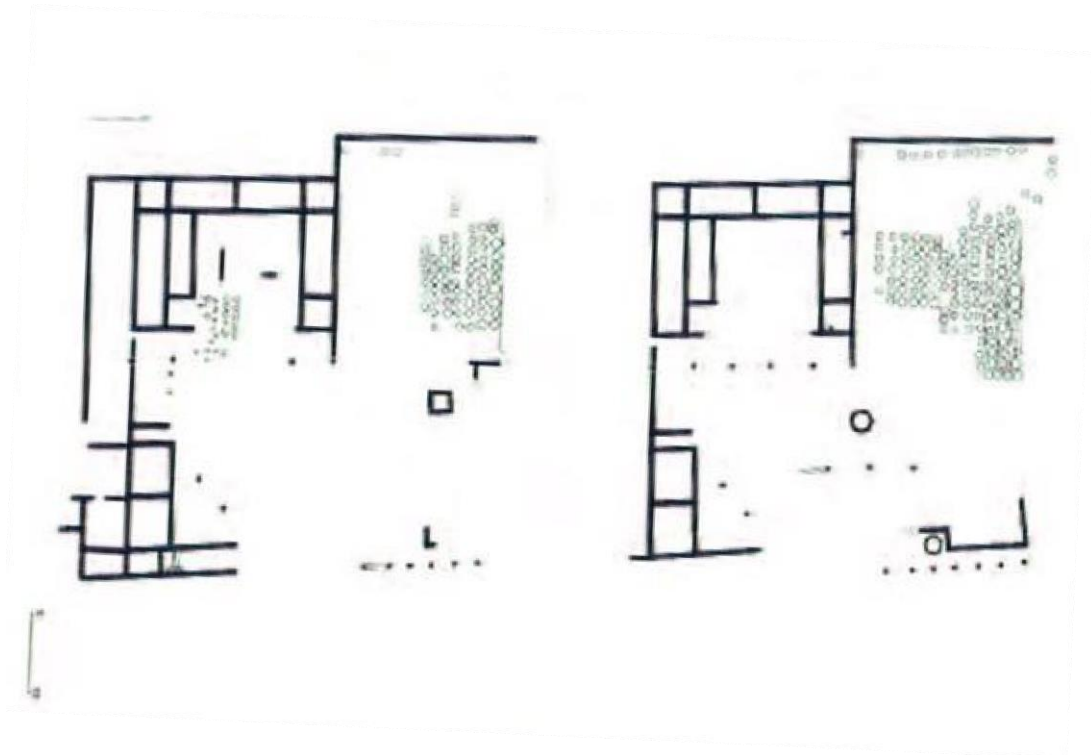

Fig.6. Planta de Tolegassos, en dues fases diferents d'excavació. Font: *La villa de Tolegassos. Una explotación agrícola de época romana en el territorio de Ampurias.*(2003).

LA VINYA DEL FUSTER

Aquest jaciment té una relació molt directa amb el de Tolegassos perquè es tractaria de la necròpolis d'aquest últim establiment.

Es va començar a excavar pel fet que prop dels fonaments de la primera fase de Tolegassos es va trobar un enterrament, en inhumació, atribuït en època tardana. El fet que no hi hagués ofrenes i la seva cronologia fos ambigua, va fer arribar a la conclusió als arqueòlegs que no massa lluny d'aquell punt de la vil·la s'hauria de trobar una possible necròpolis.

Segons Casas, Nolla i Soler en la publicació *Post mortem: la Vinya del Fuster* ja des de feia anys s'havia sentit a parlar d'un segon cementiri situat a uns 100 metres a ponent del jaciment de Tolegassos, conegut amb el nom del camp de l'Ylla. Va ser durant els anys seixanta quan llaurant un camp van aparèixer restes del que es van considerar clarament enterraments. Segons Casas, Nolla i Soler estaríem davant de sepultures pel fet de trobar lloses sota terra, ja que arqueològicament aquests tipus de troballes van associades a necròpolis. Les

investigacions posteriors però no van donar complir les expectatives i es va considerar que no sempre la presència de lloses en superfície van associades a una necròpolis.

La presència d'ofrenes, de lloses en superfície però també algunes d'aquestes a una certa profunditat va donar peu a què els arqueòlegs creguessin que la presència d'una necròpolis a la zona era evident.¹⁵

Entre els anys del descobriment i l'excavació va passar quasi mig segle. En aquest cas es va començar a descobrir la presència de possible sepultures gràcies a Joan Colomer que quan era jove va observar que quan una vinya és substituïda per una altra es feia un sot molt més profund del que feia la pròpia arada. Anys després i durant l'excavació de l'Olivet d'en Pujol, Colomer va voler incidir en mirar que hi podia haver en el camp proper a Tolegassos, però els sondejos no van donar resultat.¹⁶

Va ser el 2006 quan les circumstàncies van propiciar a una exploració de la zona amb més interès gràcies als canvis en la xarxa viària de la zona que van fer que es treballés l'angle nord-est del camp. Els primers sondejos en aquesta zona van mostra, aquest cop si, l'existència d'inhumacions a una profunditat de 0,30-0,40 m. Van aparèixer un gran nombre d'inhumacions i en moltes d'elles la presència d'ofrenes. Ens basarem en els materials numismàtics d'aquestes ofrenes.¹⁷

¹⁵ Nolla, J.M.; Casas, J; Soler, V. (2012). *Post mortem La Vinya del Fuster: L'espai funerari de la uilla de Tolegassos (Viladamat, Alt Empordà)*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria del Institut de Recerca Històrica.pàg.15

¹⁶ Nolla, J.M.; Casas, J; Soler, V. (2012). *Post mortem La Vinya del Fuster: L'espai funerari de la uilla de Tolegassos (Viladamat, Alt Empordà)*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria del Institut de Recerca Històrica. Pàg.5-7

¹⁷ Nolla, J.M.; Casas, J; Soler, V. (2012). *Post mortem La Vinya del Fuster: L'espai funerari de la uilla de Tolegassos (Viladamat, Alt Empordà)*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria del Institut de Recerca Històrica pàg,18

Fig.7. Vista aèria de la Vinya del Fuster durant les excavacions del 2006-2007. Font: *Post mortem La Vinya del Fuster: L'espai funerari de la uilla de Tolegassos (Viladamat, Alt Empordà)*.(2012)

MAS GUSÓ

Mas Gusó, conegut també com el Puig Moragues, es troba en paraules de Casas i Soler¹⁸ “enmig de la plana al·luvial del Ter, damunt d’un turó de roca calcària que sobre surt de la resta dels paisatge de la zona”. Aquest paisatge es construeix, com s’ha mencionat anteriorment, pel fet que durant el passat es trobaven en aquest punt les diferents branques del riu Ter i convertia el paisatge en una zona pantanosa i de maresmes. Aquests fets queden evidenciats amb els estrats trobats durant l’excavació de Mas Gusó on s’hi ha trobat “capes espesses de sorra recobrint nivells d’abandonament en forma de dunes, sobretot en la zona externa del conjunt d’època romana”.

Cal tenir clara aquesta idea perquè s’ha de poder veure que la línia de la costa en el passat era diferent de l’actual.

¹⁸ Casas, J. i Soler V., (2004). *Intervenciones arqueológicas en Mas Gusó (Gerona). Del asentamiento precolonial a la villa romana*. BAR International Series, 1215.

El jaciment es va descobrir quan es van trobar diversos fragments de ceràmica mentre es feia una rasa de rec a les finques properes a la zona durant els anys 70. Des de llavors s'han dut a terme diverses campanyes i sondejos, el primer dels quals va tenir lloc el 1987 de manera puntual i de forma més repetida des del 1995 fins al 1999. El 2008 es van reiniciar els treballs científics.¹⁹

En les seves primeres excavacions es va veure que es tractava d'un espai de planta rectangular simètrica amb un accés principal centrat a migdia i organitzada a través d'un pati central. Davant aquest dibuix es va creure que es tractava d'un edifici residencial al estar distribuït en diversos espais i dependències.²⁰

En el seu estudi es van deduir un gran nombre de fases d'ocupació que abracen, a diferència dels altres jaciments font d'estudi, des del neolític final fins al segle III de la nostra era, però sempre amb algun lapse de temps buit.²¹

Les seves fases constrictives estan datades entre mitjans o segona meitat de segle II aC. Cal tenir en compte però que es va mantenir la seva estructura bàsica pel que fa a l'edifici però va suposar el desmantellament de tot el conjunt i la seva reconstrucció amb sistemes constructius més sòlids.

Aquesta teoria és la primera que es va imposar, però amb els treballs recents s'ha pogut concloure que no es tractava d'una vil·la sinó d'un assentament militar.

Segons l'article de Casas, Nolla Palahí, Vivó i Soler escrit a la *Revista Arqueològica Ponent* ens enumeren alguns dels elements que en l'antiga teoria s'havien donat per bons però el que seu re estudi s'han considerat que no acabaven de quadrar amb l'espai que s'havia descrit fins al moment.

Després de descartar l'antiga teoria es van començar a plantejar diferents hipòtesis i teories totes es trobaven amb greus problemes que feien que fossin descartades.

¹⁹ Nolla, J.M.; Palahí, L.I.; Vivo, J. 2010 *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria de l'Institut de Recerca Històrica, pàg.239

²⁰ Nolla, J.M.; Palahí, L.I.; Vivo, J. 2010 *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria de l'Institut de Recerca Històrica, pàg.2243-244

²¹ Nolla, J.M.; Palahí, L.I.; Vivo, J. 2010 *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigència*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria de l'Institut de Recerca Històrica, pàg.243-244

Finalment es va arribar a una conclusió que en paraules dels investigadors va ser: “La possibilitat que més ens seduïa era proposar que Mas Gusó hagués estat un petit edifici militar que no havia de ser necessàriament fortificat, situat sobre els camins i encarregat d’assegurar l’ordre públic i de lluitar contra el banditatge i, almenys en la darrera fase de la seva història, una *statio*”.

En base aquesta última conclusió centrarem l’estudi d’aquest jaciment.

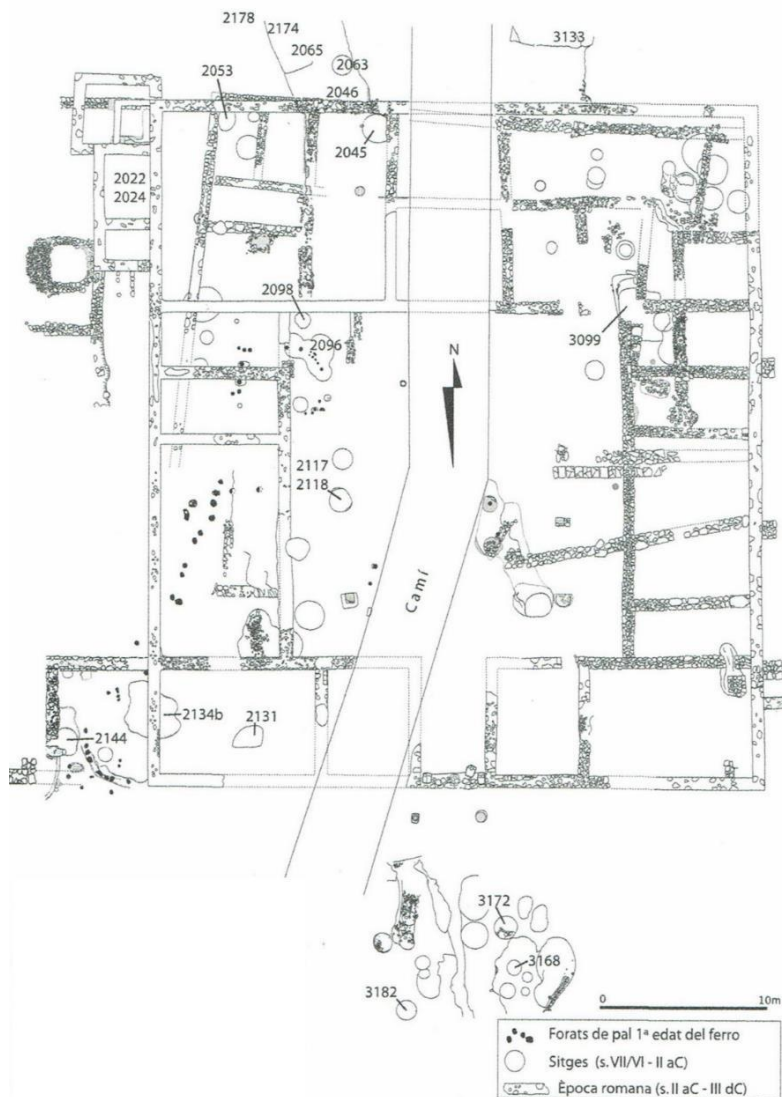

Fig.8. Planta general de Mas Gusó. Font: : Revista Arqueològica de Ponent núm. 25. *Mas Gusó una statio romana al suburbium d' Emporiae* (2015).

3. CRONOLOGIA

Com hem pogut veure fins al moment, estem davant un conjunt de jaciments molt pròxims entre ells però amb moltes particularitats que els diferencien. La cronologia dels jaciments també és variant, encara que sempre segueix la línia del treball.

Cal remarcar que la base de l'estudi són les monedes, i seran elles les que donaran un marc cronològic molt concret i serà aquest en el que ens centrarem.

En conseqüència ens centrarem en una franja temporal que va des del segle II aC fins al segle IV dC.

4. ESTUDI NUMISMÀTIC

A. LA MUNTANYETA

Les monedes trobades en el jaciment de la Muntanyeta, a Viladamat, són quatre peces senceres, concretament asos, en mal estat de conservació, degut, entre altres coses, a la mala qualitat del material al tractar-se d'imitacions de bronze que podrien datar d'entre els anys 195 i 160 aC segons els autors de la obra *Del opidum a la ciuitas. La romanització inicial de la Indigècia*. Aquestes peces, com ja hem esmentat, van ser trobades al costat d'un forn metal·lúrgic construït per aquest únic fi de realitzar moneda falsificada.

Encara que l'estat de conservació sigui molt dolent podem, en algun cas, identificar la iconografia de la moneda que ens pot ajudar a contextualitzar-les.

En tres de les quatre peces, podem veure a l'anvers un bust femení amb casc a la dreta, segurament la típica representació de la deïtat Pal·las Atena molt comuna en aquest període. Pel que fa als reversos, encara en més mal estat que els anversos, podem identificar la imatge possiblement d'un Pegàs, a la dreta.

Fig.9. Anvers de les monedes trobades a La Muntanyeta. Font: Josep Casas.

Fig.10. Revers de les monedes trobades a La Muntanyeta. Font: Josep Casas.

El més interessat d'aquest jaciment és el fet que les úniques troballes hagin sigut falsificacions i ens dona una idea de com es podria dur a terme aquella activitat de la manera més casolana però també basta, ja que estem parlant d'una qualitat mot baixa del conjunt.

Pel que fa a l'objectiu principal del treball, ens ajuda a conèixer la presència de moneda falsa en la zona al llarg del segle II aC i en un gràfic general que realitzarem més endavant les inclourem com a monedes del segle II aC pel que fa a la circulació però no tenen més rellevància.

B. L'OLIVET D'EN PUJOL

La presència numismàtica en el jaciment de l'Olivet d'en Pujol fins al moment és molt escassa. Concretament, estem parlant d'una sola moneda que, tanmateix quadra amb les dades cronològiques d'ocupació del lloc.

Es tracta d'una peça de bronze, en un estat de conservació bastant deficient, trobada dins una de les sitges. En la seva iconografia hi podem identificar vagament, pel que fa a l'anvers, el rostre d'un personatge masculí a la dreta, segurament amb corona de llorer al cap, i la llegenda CAES. Amb això ja sabem que estem davant una moneda segurament imperial amb el retrat d'algun dels emperadors, encara que es difícil poder identificar de quin es tracta. Pel que fa al revers, resulta impossible identificar-lo correctament.

Fig.11. Anvers de la moneda del Olivet d'en Pujol. Font: Josep Casas

Fig.12. Revers de la moneda de L'Olivet d'en Pujol. Font: Josep Casas

C. TOLEGASSOS

Aquests és un dels jaciments que més informació ens pot donar sobre la circulació monetària en la zona que volem treballar pel seu gran nombre de troballes numismàtiques.

A Tolegassos ens trobem un total de 142 peces de les quals unes 100 es troben dins el període que volem estudiar que va des del segle II aC fins al segle IV.

Un nombre tan variat de monedes i d'una extensió tan gran en el temps ens pot donar algunes pistes sobre la pervivència de la vil·la. Tolegassos tindrà un gran pes en l'estudi numismàtic que durem a terme juntament amb la d'altres jaciments amb una cronologia similar. Serà Tolegassos la que ens donarà més informació sobre si la presència monetària és homogènia o, contràriament, hi ha algun comportament propi d'aquest jaciment respecte als altres.

Abans de poder portar a terme comparatives, primer farem l'anàlisi numismàtic corresponent. Com que estem davant d'un conjunt molt gran, agruparem les monedes per segles.

Respecte a les monedes del segle II aC, se n'han pogut identificar 14 on una gran majoria són portadores de la llegenda UNTIKESKEN que fan referència a la seca ibèrica d'Empúries on, a l'anvers, hi podem observar el bust de Pal·las dreta, i al revers, la majoria de vegades la presència del pegàs a dreta amb la llegenda UNTIKESKEN, encara que en algunes no hi ha la inscripció però la iconografia i la cronologia coincideixen. També del segle II aC hi trobem una moneda amb la inscripció SEIKAISA on, en l'anvers, podem identificar un bust a dreta envoltat amb dues dofins i, en el revers, un genet amb llança i la llegenda. Hi ha la presència d'una moneda on a l'anvers hi ha identificat el bust d'Hèrcules amb el *leonté* i, en el revers, una proa de nau amb la llegenda Q.M.E. ROMA.

Una altra moneda característica del segle II aC és una peça datada de mitjans de segle, on a l'anvers apareix el deu Bes i en el revers, segons J. Casas "ABSM i valor 50 (10+20+20) en fenici". També en aquest grup de monedes

trobem la presència d'una de la seca KESE amb paraules de Josep Casas amb “bust de perfil amb àmfora a dreta” a l'anvers i en el revers genet amb palma i la llegenda KESE, en iber. Una altra moneda de meitat del segle II aC que per falta de llegenda no considerem del grup d'UNTIKESKEN encara que l'anvers coincideix amb la seva iconografia del bust de Pal·las, el seu revers és diferent amb la representació d'un gall i la lletra E.

Les monedes que hem pogut classificar entre el segle II i el segle I aC només són dues. Es tracta de dues asos de bronze també de la seca d'UNTIKESKEN.

La iconografia ja comentada anteriorment és la del cap femení amb casc a dreta, a l'anvers, i, en el revers, el pegàs a dreta.

Pel que fa a les monedes datades en el segle I aC, se n'han pogut identificar 8, la gran majoria de la seca d'Empúries, amb la llegenda EMPOR o EMPORIT i alguna amb llegenda de personatges destacats de la república romana com seria el cas de Càtul.

Tenim un grup de 21 monedes que pertanyen al segle I dC. La gran majoria d'aquest conjunt són, novament, de la seca d'Empúries amb la llegenda EMPOR o EMPORIT encara que també hi ha presència d'alguna moneda imperial de la seca de Roma com és el cas d'una moneda de Tiberi o una altra de Vespecià.

Les datades al segle II dC també són nombroses, concretament 15. Es tracta d'un període molt mogut així que hi ha presència de diversos emperadors entre ells Antoninus Pius i la seva esposa, també representada en alguna de les monedes. També hi tenim presència de l'emperador Sèptim Sever i la seva esposa Júlia Domna. L'emperador Marc Aureli també hi és identificat en les llegendes de les monedes.

Pel que fa a les monedes del segle III dC, en tenim comptabilitzades un total de 22 de les quals 9 sí que podem assegurar que es troben dins d'aquest marc cronològic però desconeixem qui les va poder encunyar al estar o bé en mal conservades o bé no hi ha la representació de l'emperador en qüestió.

D'aquestes monedes de les quals desconeixem el poder emissor, tres tenen un element característic que ens pot donar informació i és la inscripció DIVO CLAUDIO.

La resta de monedes d'aquest grup sí que poden ser classificades amb l'ajuda de la iconografia i l'epigrafia. Els personatges més representats són Gal·liè seguit de Tètric i Màxim Pius.

Hi ha algun element contradictori en aquest grup, ja que dues monedes amb llegendes referents a Antoninus Pius s'han datat com del segle III dC cosa que cal considerar un error.

En darrer lloc tenim el grup de les monedes del segle IV dC. En Aquest grup en tenim un total de 16, on la gran majoria corresponen al regnat de l'emperador Constantí i el seu fill Constant I. Com a element característic d'aquest grup hauríem d'anotar que només s'hagi localitzat una moneda de Magnensi I.

D. LA VINYA DEL FUSTER

Aquest jaciment té un vincle directe amb el de Tolegassos perquè forma part de la necròpolis d'aquesta vil·la romana. S'hi han pogut recuperar un total de nou monedes, que les podríem dividir històricament entre la dinastia Julia-Clàudia i l'Antonina. La dinastia Flàvia no hi és representada.

Per començar tenim dues monedes d'època de Claudi. La primera, tal com diuen els autors del llibre *Post Mortem*²², és una peça en molt mal estat de conservació. En l'anvers es pot arribar a percebre un bust masculí a dreta, segurament de l'emperador. Pel que fa al revers, no veiem massa clar que hi pot haver representat, encara que els autors del llibre tenen bastant clar la representació d'una Fortuna amb cornucòpia entre les lletres SC. La llegenda no és identificable ni a l'anvers ni al revers així que és difícil poder concretar el personatge que representa. En tot cas, si ens basem en previs estudis, es tractaria d'una moneda del segle I, concretament d'un òbol.

²² Nolla, J.M.; Casas, J; Soler, V. (2012). *Post mortem La Vinya del Fuster: L'espai funerari de la uilla de Tolegassos (Viladamat, Alt Empordà)*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria del Institut de Recerca Històrica.pàg.66

De la mateixa època tenim un as d'Empúries amb molt bon estat de conservació. En l'anvers, i coincidint amb els autors de l'obra que fa de base de l'estudi²³, hi ha representat un cap femení amb casc a dreta, representació ja vista i molt típica de Pal·las Atenea. També hi ha la contramarca del dofí a la zona del casc i a la zona de la cara, concretament a la galta, la contramarca DD. Pel que fa al revers, com la majoria d'aquestes monedes d'Empúries, hi ha la representació del cavall alat, a dreta, amb una inscripció ibèrica a sota. Segons els experts, aquesta moneda podria ser d'època de Claudi.

Seguidament, tenim un grup de tres monedes que podríem ubicar totes a l'època de Trajà. La primera es troba molt desgastada, que segons els autors²⁴ "és evident que havia circulat durant un període llarg". A l'anvers, podem arribar a veure un bust, segurament masculí, a dreta, possiblement el de l'emperador Trajà o algun molt pròxim. Pel que fa al revers, és difícil desxifrar el que hi ha representat encara que segons els autors de la publicació, es pot insinuar una figura dempeus on al seu costat esquerre hi ha la lletra S.

La segona moneda també té un alt nivell de desgast. En ella hi ha representat en l'anvers un bust masculí a dreta, segurament d'acord al que diuen els autors²⁵ seria l'emperador Trajà. En el revers, es pot identificar una silueta dempeus amb les lletres SC a cada un dels costats. La figura segons els autors de l'obra podria ser una fortuna, una victòria o "una al·legoria semblant".

Finalment, trobem una moneda amb molt mal estat de conservació. Els autors de la monografia²⁶ opinen que la causa d'aquest desgast seria conseqüència "del tipus àcid de la terra que ha malmès la major part dels bronzes". A l'anvers, tenim un bust masculí, a dreta, que és identificat com a Trajà; aquesta deducció és possible, en gran part, als fragments conservats de la llegenda. Segons ells, la restitució de la llegenda seria IMP CAES NERVA TRAIAN. Al revers poden identificar una figura dempeus amb les lletres SC, als costats. Si aprofundim una mica més, podem concretar que la figura en qüestió podria ser una victòria

²³ Nolla, J.M.; Casas, J; Soler, V. (2012). *Post mortem La Vinya del Fuster: L'espai funerari de la uilla de Tolegassos (Viladamat, Alt Empordà)*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria del Institut de Recerca Històrica.pàg.66

²⁴ Nolla, J.M.; Casas, J; Soler, V. (2012). *Post mortem La Vinya del Fuster: L'espai funerari de la uilla de Tolegassos (Viladamat, Alt Empordà)*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria del Institut de Recerca Històrica.pàg.66

²⁵ Nolla, J.M.; Casas, J; Soler, V. (2012). *Post mortem La Vinya del Fuster: L'espai funerari de la uilla de Tolegassos (Viladamat, Alt Empordà)*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria del Institut de Recerca Històrica.pàg.67

²⁶ Nolla, J.M.; Casas, J; Soler, V. (2012). *Post mortem La Vinya del Fuster: L'espai funerari de la uilla de Tolegassos (Viladamat, Alt Empordà)*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria del Institut de Recerca Històrica.pàg.67

que sosté amb la mà dreta un escut. Pel que fa a la llegenda del revers podem identificar un fragment amb la inscripció TR POT. Segons els autors del llibre es tractaria d'una moneda emesa entre el 98 i el 100.

El següent grup de tres monedes són de l'emperador Marc Aureli. La primera d'elles és una peça amb un estat de conservació molt deficient i, segons els autors, "afectada per la corrosió". En l'anvers, l'únic que ens aporta informació és la llegenda on es pot llegir "...TONINVS". Pel que fa al revers, tenim una figura, considerada femenina, però molt esborrada. Els autors l'han datat entorn del 170. La segona d'aquest grup si que és una moneda amb un relatiu bon estat de conservació. A l'anvers, queda clar que trobem el bust de l'emperador Marc Aureli, a dreta, amb una llegenda que poden veure "...TONINVS AVG..." Al revers hi podem veure una figura femenina dempeus amb una palma a la mà i envoltada per les lletres SC. En la llegenda es pot identificar la inscripció "...IMP VI COS III..." que segons els autors de l'obra la daten del 170 dC.

Per finalitzar aquest grup de tres trobem una moneda amb la representació a l'anvers d'un bust masculí a dreta, identificat de manera bastant clara com l'emperador Marc Aureli. La llegenda no es conserva. Pel que fa al revers hi trobem representada una figura femenina dempeus a dreta sostenint el que podríem deduir com una branca de palma, molt similar a la representació de la moneda l'anterior i amb les lletres SC als seus respectius costats.

Fig.13 .Òbol de Caront trobat en la cremació núm.3 de La Vinya del Fuster .Font: *Post mortem La Vinya del Fuster: L'espai funerari de la uilla de Tolegassos (Viladamat, Alt Empordà)*.(2012)

Fig. 14. As d'Empúries trobat a la incineració núm.30 de La Vinya del Fuster. Font: *Post mortem La Vinya del Fuster: L'espai funerari de la uilla de Tolegassos (Viladamat, Alt Empordà)*.(2012)

E. MAS GUSÓ

En darrer lloc parlarem de les monedes del jaciment de Mas Gusó que es troba a Bellcaire d'Empordà. Juntament amb el de Tolegassos són els dos jaciments que més nombre de monedes han aportat. Com s'ha esmentat a la introducció, les característiques de Mas Gusó són molt complexes. Tot i això, es podria fer una comparativa entre els dos jaciments tenint en compte les característiques pròpies de cadascun. Abans però comencem amb l'anàlisi de les monedes que sumen un total de 43.

Els últims estudis que s'han fet sobre el terreny estan en procés de publicació, així que treballarem en material que en el moment de dur a terme aquesta anàlisi és bastant exclusiu. Aquest fet, juntament amb què desconexem alguns aspectes importants per ser datades com podria ser l'estrat on s'ha trobat hem de deixar clar que pot complicar la datació de les monedes. Gràcies a la col·laboració del Dr. Josep Casas, podríem ubicar de manera global de quin segle són algunes d'aquestes monedes.

Tenim 18 monedes classificades de les quals onze es troben entre el segle II-I aC, tres del segle II aC i només una al segle I aC.

Les altres, fent una comparativa amb les monedes que són similars a Tolegassos, i també per la seva iconografia i llegenda, les podríem situar entre el segle II i el segle I aC.

Les primeres monedes d'aquest grup serien dues asos d'Empúries on a l'anvers, com la gran majoria ja s'ha descrit, hi ha un bust femení amb casc a dreta, concretament de la deessa Pal·las amb dofí darrera i la llegenda EMPORIT. Pel que fa al revers segurament estaríem parlant d'un pegàs a dreta, en la primera hi ha presència de llegenda que podríem interpretar com a ...NKI...; pel que fa a la segona moneda si conserva la llegenda. Cal tenir en compte que algunes monedes estan en bastant mal estat de conservació i només es poden identificar alguns elements que ens fan pensa que són asos d'Empúries.

En algunes d'aquestes monedes l'anvers també hi ha present la llegenda EMPORI o UNTIKESKEN. Una d'aquestes monedes es troba en bastant bon estat de conservació perquè a part de la iconografia ja explicada hi ha una contramarca i la llegenda C.CA.T.C.O.CAR.

Aquestes monedes tenen un marge cronològic que va des del segle II aC fins al segle I aC.

Pel que fa a les monedes catalogades com a posteriors al canvi d'era, en tenim un total de 10 monedes. D'aquestes, només en podem catalogar fàcilment 8, de les quals tres són del segle I, quatre són datades al segle II i, finalment, només en trobem una datada del segle III.

De les monedes del segle I la gran majoria són de Claudi I; a l'anvers hi ha el bust de l'emperador, a dreta, i els reversos són molt diversos, com la figura dempeus femenina envoltada amb les lletres SC o bé la silueta de dues personatges dempeus. De les quatre monedes del segle II, en dues d'elles a l'anvers hi apareix el bust d'una figura femenina, una amb la llegenda FAVSTINA AVGVSTA. La tercera d'aquest grup en l'anvers hi ha representat el bust d'un emperador i la llegenda ja ens diu alguna cosa més de qui es tracta al poder llegir ANTONINVS AVG PIUS PP...COS IIII. Als reversos d'aquestes dues monedes, en una d'elles hi ha una figura femenina dempeus amb les lletres SC. L'altre per la seva banda hi ha la figura de dues persones envoltades amb les lletres SC i amb un possible fragment de llegenda on podem identificar PIE(tas). En darrer lloc l'última moneda d'aquest grup té la

representació d'una figura masculina caminant a dreta amb una llança a la mà i envoltada per les lletres SC.

Cal destacar que en aquest grup hi tenim una moneda molt peculiar. Es tracta d'una moneda commemorativa amb molt bon estat de conservació al no haver estat en circulació. En el seu anvers, com ens diuen Casas i Tremolada²⁷ en la seva descripció, hi podem veure el “bust llorejat i barbat a dreta amb cuirassa vista de front i decorada sobre el pit amb dues victòries alades coronant el cap”. En ella també es pot llegir una llegenda grega que segons els autors del article “*Moneda commemorativa procedent de la vil·la romana de Mas Gusó, Bellcaire d'Empordà*” podem traduir com Emperador Cèsar Luci Aureli Ver August.

Pel que fa al seu revers hi ha representats dos personatges masculins, un d'ells segurament el propi emperador, donant-se la mà. Seguint la informació que ens donen els autors de l'article es tracta concretament de Marc Aureli i Luci Ver. En aquesta cara de la moneda també hi trobem una llegenda que els autors ens tradueixen com Concorcia dels Augustos, Pompeiòpolis, 229 que es segons els experts l'any de fundació.

Per finalitzar l'anàlisi numismàtic tenim una la moneda del segle III dC. En el seu anvers hi podem veure el bust de l'emperador a dreta amb corona de llorer i la llegenda IMP MAXIMVS PIVS AVG. Per la seva banda el revers hi trobem representat un soldat amb possibles àligues i una llegenda ...ES MILITV... que ja ens deixa entreveure que la representació és de caire militar.

Les 15 monedes restants són de difícil de classificar cronològicament per diversos motius relacionats amb el desconeixement o el seu estat de conservació.

²⁷ Casas, J.; Tremolada, J (1980) “Una moneda commemorativa procedent de la vil·la romana de Mas Gusó, Bellcaire d'Empordà” a *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol: 36; pà571.

5. COMPARATIVA

Un cop realitzat l'anàlisi de les monedes de tots els jaciments, ens centrarem en la realització de gràfiques comparatives d'aquests cinc amb uns altres tres jaciments on també s'han trobat monedes per poder comprovar si hi ha similituds o diferències pel que fa a la presència monetària.

Els tres jaciments que ens centrarem per realitzar la comparativa seran: Mas Castell de Porqueres (Pla de l'Estany), El Pla de l'Horta (Gironès) i finalment l'estudi del Fòrum d'Empúries (Alt Empordà).

PLA DE L'HORTA

Començarem per l'estudi del Pla de l'Horta, concretament amb base a l'article escrit pel doctorat de la UdG, Marc Bouzas. En l'article, Bouzas explica i descriu les monedes trobades en aquest jaciment i en crea una gràfica, que ens servirà de base per la comparativa.

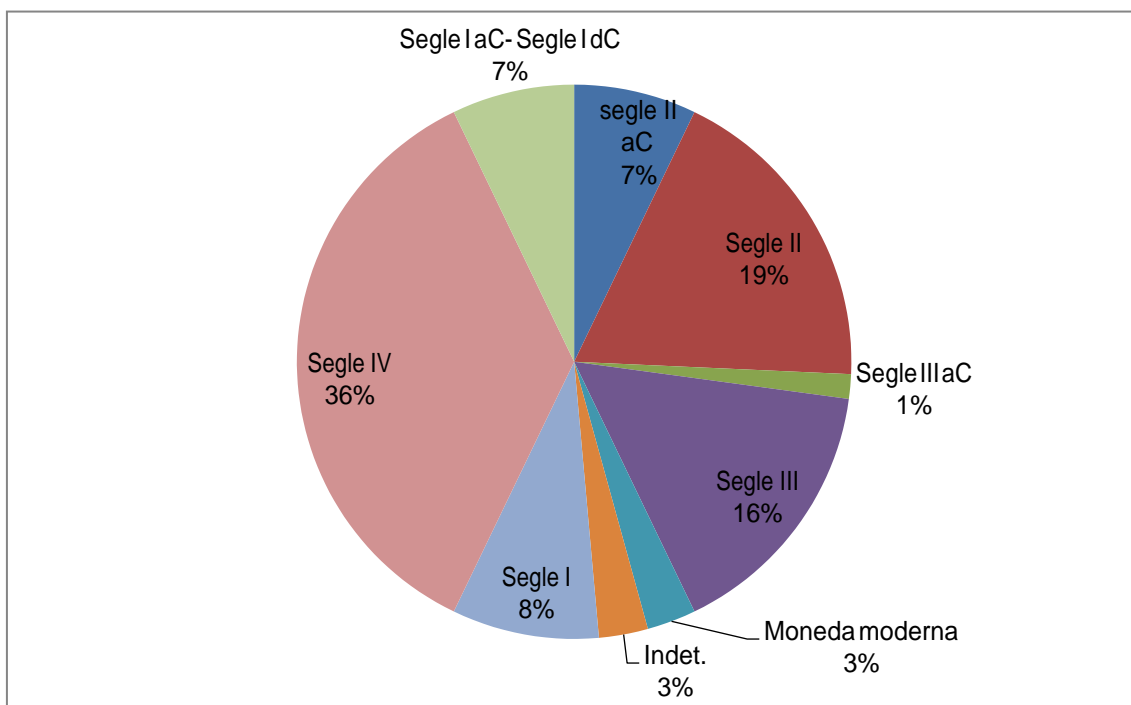

Fig.15. Gràfica sobre la presència de monedes per segles, al jaciment del Pla de l'Horta. Font: Marc Bouzas

Podem veure clarament que la presència més gran de monedes és la de segle IV dC amb un 36% seguit del segle II dC amb un 19%. En tercer lloc tenim les monedes del segle III dC amb un 16%. Seguidament i amb menys presència, les monedes del segle I dC amb un 8%, el mateix que la suma de les monedes del segle III i II aC que representen també un 8%. Així doncs podem observar que la presència de monedes molt més important durant els primers segles de la nostra era que no el contrari. El nostre estudi numismàtic s'ha centrat només amb monedes del segle II aC, així que deixarem de banda les del segle III aC.

Com ja hem dit a l'inici del treball, els dos jaciments que ens aporten més informació per gran nombre de monedes que ens dona són el de Mas Gusó i Tolegassos. Seran aquest dos jaciments, juntament amb la Vinya del Fuster, per la seva proximitat i relació amb Tolegassos, amb els que realitzarem els gràfics comparatius. Pel que fa a els altres dos jaciments, a causa del fet que el nombre de monedes és tan escàs només en farem esment quan hi hagi una possible relació.

En primer lloc compararem el nombre de monedes del Pla de l'Horta amb Tolegassos que és el que ens porta més informació.

A continuació tenim el gràfic comparatiu amb el nombre de monedes que s'han trobat de cada segle.

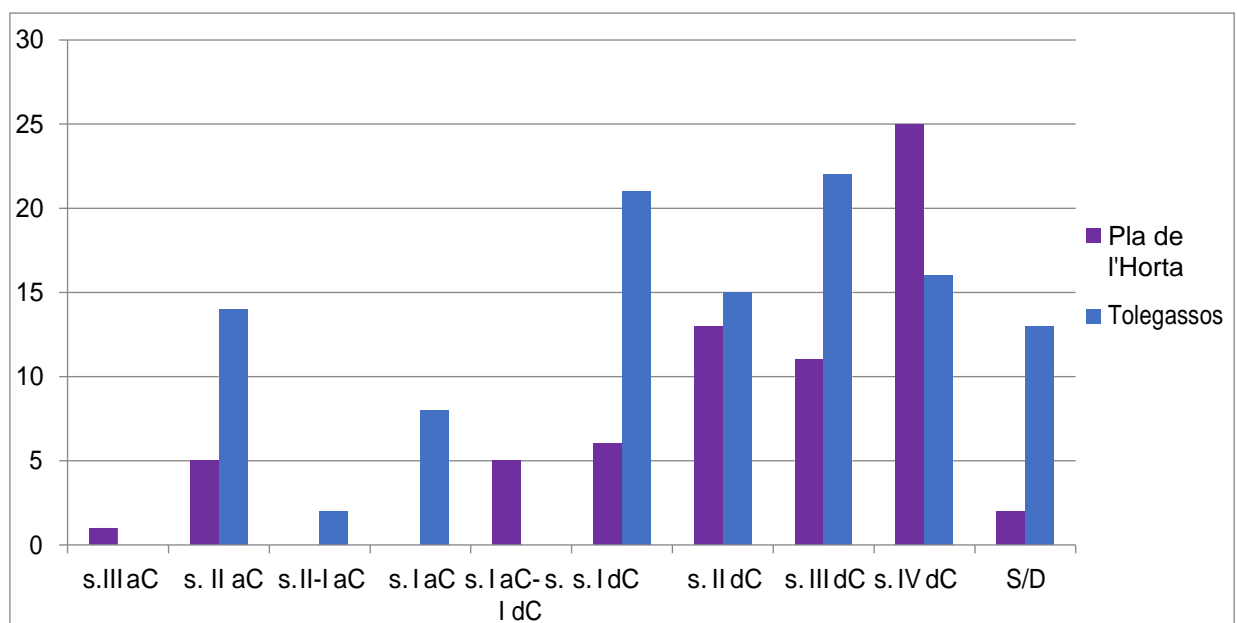

Fig.16. Gràfica comparativa entre el Pla de l'Horta i Tolegassos per segles. Font: Mònica

Les monedes que tenen més presència a Tolegassos són les del s. III dC amb un total de 22 monedes que representen quasi el 20% de les monedes seguit de les monedes del segle I dC que no arriba el 19% amb 21 monedes. En tercer lloc hi trobem les monedes del segle IV dC amb un total de 16 que representen un 14%. Per la seva banda podem veure que al Pla de l'Horta les monedes amb més representació són les del segle IV dC amb un 36% de les monedes seguit de les del segle II dC i el segle III dC.

Observem que les monedes del Pla de l'Horta creen una línia clarament ascendent, és a dir que la presència de moneda augmenta al llarg del segle. Per la seva banda Tolegassos és molt més desigual la presència de les monedes per segle.

Si pensem que estem parlant de dues vil·les romanes, és curiós que hi hagi alguns aspectes que marquin tant les seves diferències. Cal tenir en compte que encara que les dues són vil·les romanes, la distància entre elles és considerable. Aquest fet, juntament amb què el nombre de monedes sense identificar és molt superior a Tolegassos respecte al Pla de l'Horta, ens pot ser d'ajuda a entendre una mica més les diferències, relativament petites però significatives, que se'ns presenten respecte a la circulació monetària dels dos jaciments.

Seguidament analitzem el gràfic que hem creat de Mas Gusó, segon jaciment amb més nombre de monedes.

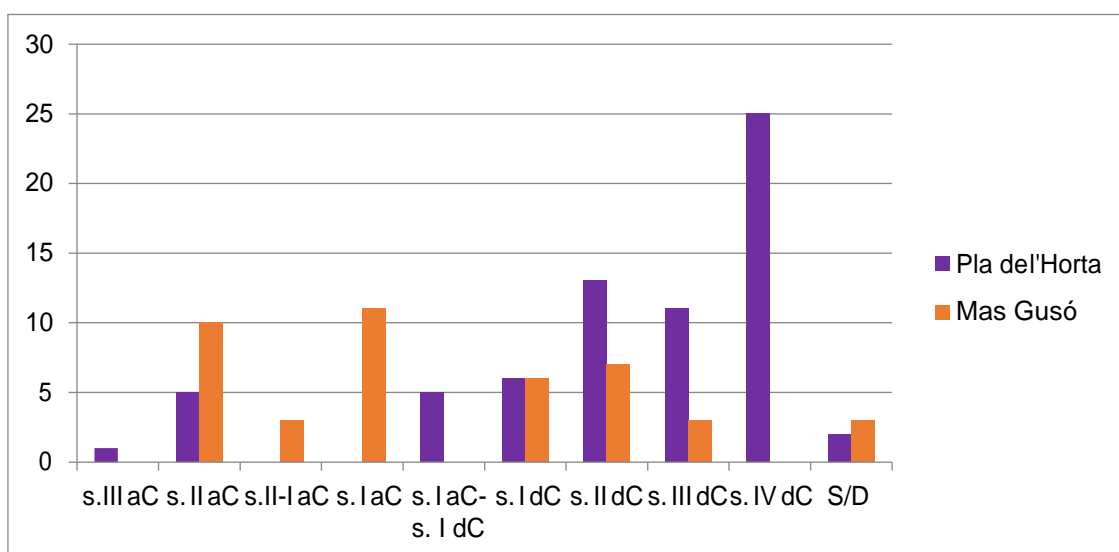

Fig.17. Gràfica comparativa entre Pla de l'Horta i Mas Gusó. Font: Mònica Caño

A Mas Gusó el nombre més elevat de monedes el tenim al segle I aC amb un total d'11 monedes que representen 25% de les monedes seguides de molt a prop per les del segle II aC que representen el 23% amb un total de 10 monedes. Les monedes dels altres segles tenen una representació molt més petita on les que tenen més presència són les del segle II dC amb 7 monedes representant el 16%.

L'element que més ens crida l'atenció és que la majoria de monedes del Pla de l'Horta són del segle IV dC i Mas Gusó no té presència d'aquestes monedes. Per la seva banda, entre el segle I dC i el III dC, els dos jaciments segueixen una línia bastant similar. Hem de tornar a repetir, igual com ja hem explicat en el gràfic anterior, que tenim 3 monedes en el grup de sense data perquè no tenim prou informació per posar-les en una cronologia exacta. Cal dir que encara que fos el cas que les tres monedes no identificades fossin del segle IV dC continuariem davant unes línies de circulació molt diferents entre els dos jaciments.

Finalment podem fer una petita comparativa amb el gràfic fet amb les monedes de La Vinya d'en Fuster.

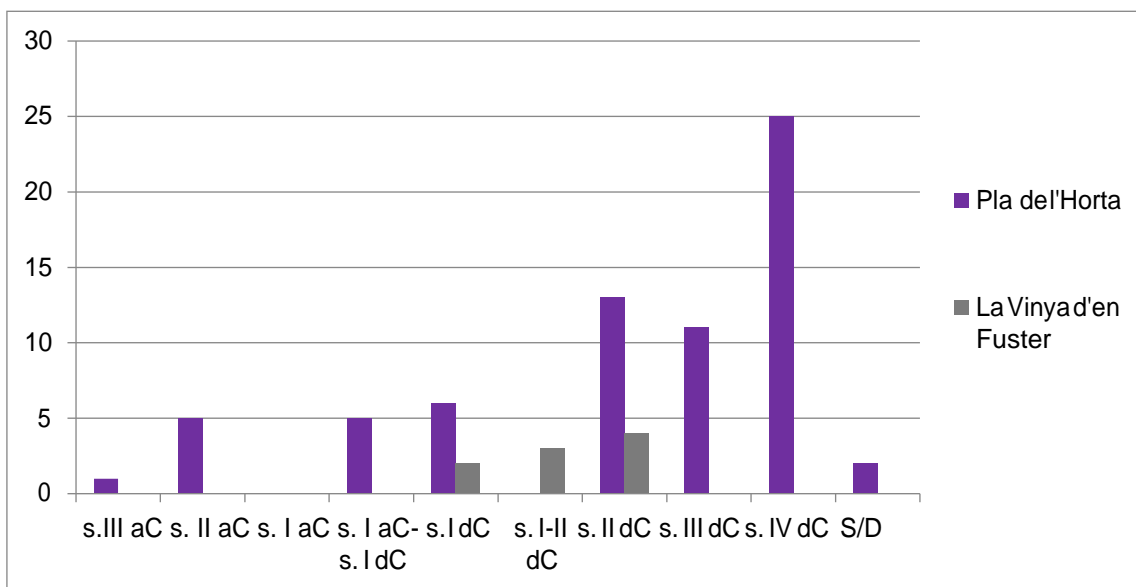

Fig.18. Gràfica comparativa entre Pla de l'Horta i la Vinya d'en Fuster. Font: Mònica Caño

Pel que fa a La Vinya del Fuster la presència de monedes és molt escassa. Si la comparem amb el Pla de l'Horta, només podem trobar-hi alguna similitud a

les monedes del segle I i II dC. En aquest cas només podríem dir que les monedes coincidents sí que segueixen una mateixa línia ascendent entre els dos jaciments. No podem aprofundir més en la comparativa al ser difícil per la diferència d'emplaçament.

MAS CASTELL

Seguim la comparativa aquest com amb les monedes trobades al jaciment arqueològic de Mas Castell a Porqueres (Pla de l'Estany).

Estan classificades un total de 54 monedes de les quals n'hi ha dues que no esmentarem en el treball que realitzarem perquè són del segle III aC i nosaltres comencem a treballar les del segle II aC. En aquest cas de les 52 monedes que treballem, 37 d'elles són moneda ibèrica d'Untikesken o amb emporitanes amb la seva llegenda llatina que són sobretot del segle II-I aC, 11 són del segle IV dC i quatre de les quals alguna no es pot datar pel seu estat de conservació i les altres encara que la cronologia no és del tot determinada ens basarem amb el que diu l'autor de l'article, Marc Bouzas.

En aquest cas crearem una gràfica que representi el nombre de monedes que hi ha per segle en aquest jaciment i així el podrem comparar amb els altres que hem realitzat i seguir amb la dinàmica de l'estudi.

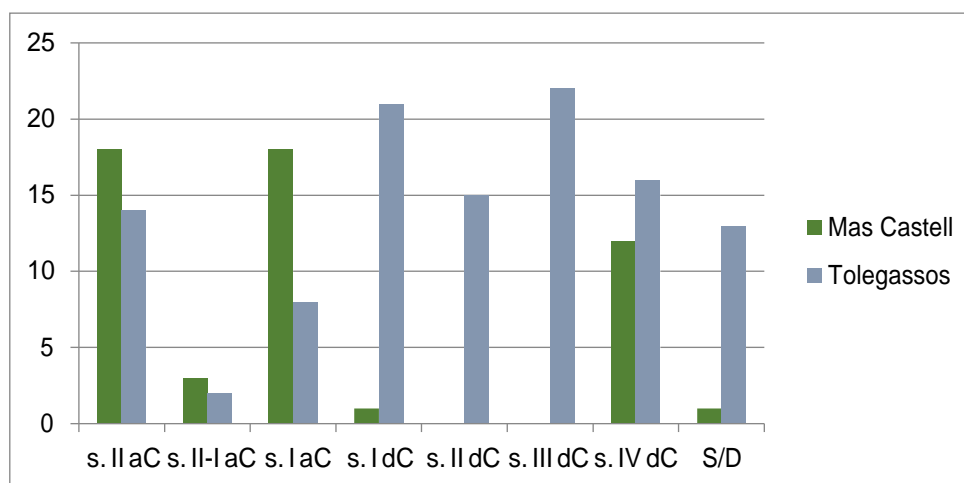

Fig.19. Gràfica comparativa entre Mas Castell i Tolegassos. Font: Mònica Caño

Aquest gràfic ens deixa molt clar, a primer cop d'ull que les monedes que més representació tenen en el jaciment de Mas Castell són les del segle II i segle I aC la majoria d'elles Untikesken o les seves emissions llatines. Estan seguides de les monedes del segle IV aC.

Si comparem el gràfic de Mas Castell amb el de Tolegassos, podem veure que la presència de moneda ibèrica d'Untikesken o les emissions llatines segueixen una línia similar, sobretot les del segle II aC. D'una manera més escassa però seguint la mateixa línia que Mas Castell trobem les monedes del segle I aC. Per la seva banda la representació de monedes del segle IV aC respecte a la de Mas Castell també segueix certa similitud. El que crida més l'atenció d'aquests dos jaciments són les monedes del segle I dC i III dC perquè les dades són totalment contradictòries entre els dos jaciments.

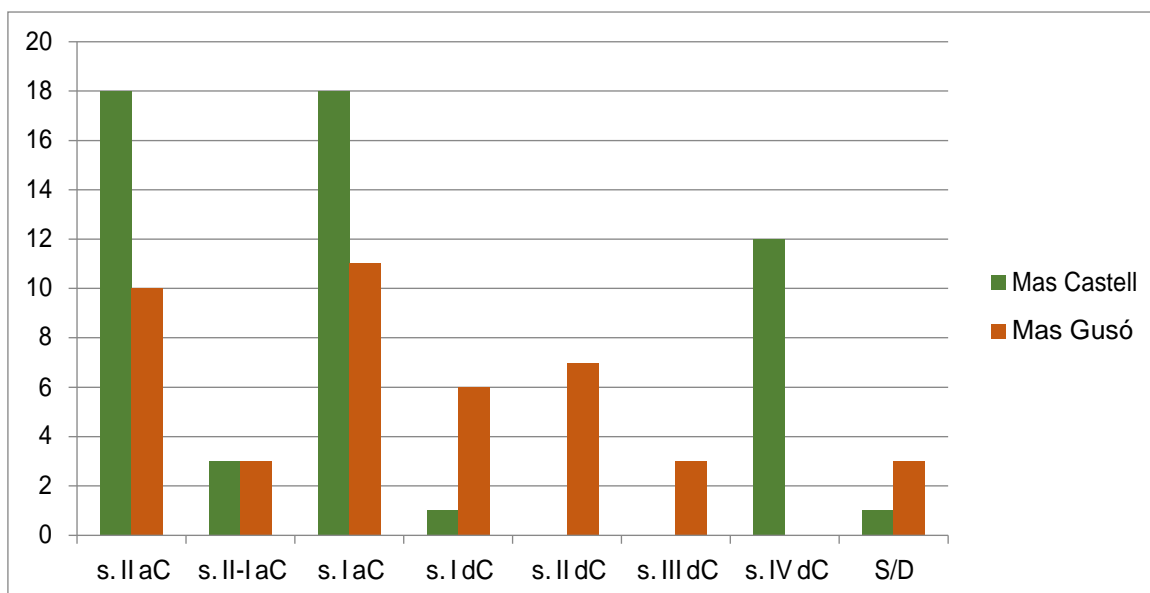

Fig.20. Gràfica comparativa entre Mas Castell i Mas Gusó. Font: Mònica Caño

Pel que fa al gràfic de Mas Gusó respecte al de Mas Castell hi trobem certes similituds entre les dues representacions gràfiques, sobretot en el segle II aC i I aC, encara que Mas Gusó hi ha més presència de les monedes del segle I aC que al jaciment de Mas Castell. Sí que és veritat que a Mas Gusó té més presència més de monedes del segle I dC fins al segle III dC que Mas Castell. Finalment caldria destacar la contraposició més gran entre els dos jaciments que és la presència nul·la de monedes del segle IV dC que té Mas Gusó i la gran importància monetària que tenen les monedes el mateix segle a Mas Castell. Com ja he dit amb anterioritat no podem parlar de veritats absolutes

perquè el nombre de monedes amb cronologia indeterminada a Mas Gusó és molt més elevada que la de Mas Castell.

Pel que fa als altres jaciments no són suficient rellevant el nombre de monedes per poder-ne realitzar una gràfica però que donarem un punt de vista comparatiu.

Les poques monedes de la Muntanyeta, encara que són falsificacions, sí que es troben dins el mateix marc cronològic de les monedes amb més presència de Mas Castell que són entre el segle II aC i el segle I aC. Per la seva banda La Vinya del Fuster es troba totalment contraposada a Mas Castell perquè la presentació de monedes més important en la Vinya son sobretot del segle I – II dC on a Mas Castell no n'hi ha presència.

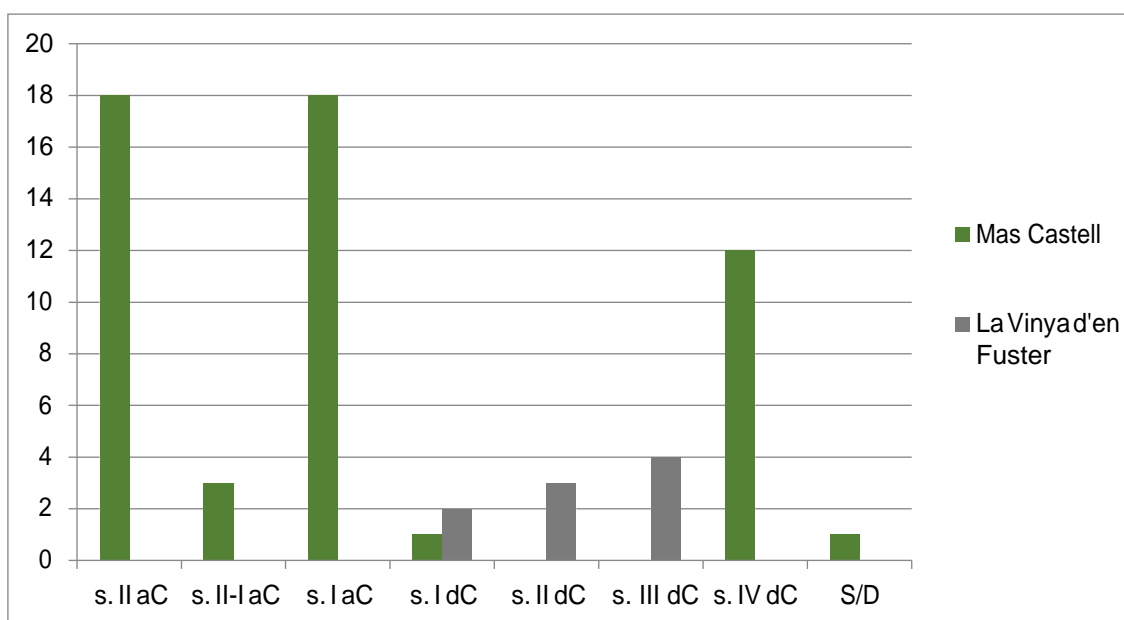

Fig.21. Gràfica comparativa Mas Castell i La Vinya d'en Fuster. Font: Mònica Caño

FÒRUM D'EMPÚRIES

El darrer jaciment que farem la comparativa serà Empúries, i més concretament ens centrarem en les 43 monedes trobades al fòrum de la ciutat romana, que coincideixen amb el marc cronològic amb el qual estem treballant.

Per estudiar aquestes monedes ens centrarem amb la informació que ens aporta el llibre *El fòrum romà d'Empúries*, un recull de monogràfic de les

excavacions que van tenir lloc l'any 1982 al jaciment emporità; concretament en l'annex 8 escrit per S.J. Keay

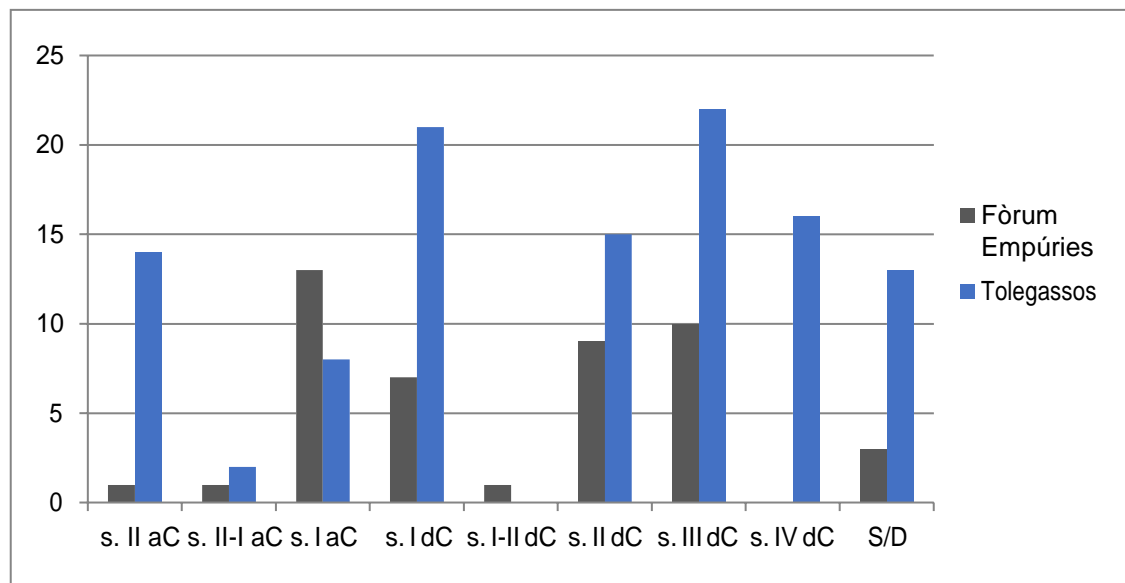

Fig.21. Gràfica comparativa entre les monedes del fòrum d'Empúries i Tolegassos. Font: Mònica Caño.

Si ens centrem amb el gràfic que hem realitzat amb l'ajuda de l'inventari fet per Keay podem observar clarament que les monedes que predominen més són les que trobem dins el marc cronològic del segle I aC, amb un total de 13. Seguiment trobem molta presència de monedes del segle III i segle II amb un total de 10 i 9 monedes respectivament. En darrer lloc amb una representació més tímida trobem 7 monedes representatives del segle I dC. Per la seva banda les monedes que coincideixen en períodes entre segles, segle II aC i I aC i segle I- II dC només trobem una moneda de cada període. En total tenim tres monedes que no s'ha pogut datar.

Per la seva banda a Tolegassos hi ha molta presència de monedes del segle III dC seguida de monedes del segle I i segle II dC. Trobem similitud entre els dos jaciments en les monedes del segle III i segle II dC, en canvi les dades són totalment contraposades quan ens fixem en les monedes del segle I dC.

També és destacable la diferència entre petit nombre de monedes que hi ha a Empúries de moneda del segle II aC i el gran pes que té Tolegassos. Sí que coincideixen més els dos jaciments pel que fa al nombre de monedes del segle II- I aC. També cal destacar el gran nombre de monedes del segle I aC que té

Empúries respecte a Tolegassos. Quan fem aquestes comparatives sempre hem de tenir en compte que estem treballant en números de monedes molt diferents així que només el que fem és donar un primer cop d'ull de les diferències i semblances entre els jaciments.

Si seguim la comparativa, ho farem amb l'altre gran jaciment pel que fa a número de monedes que és Mas Gusó.

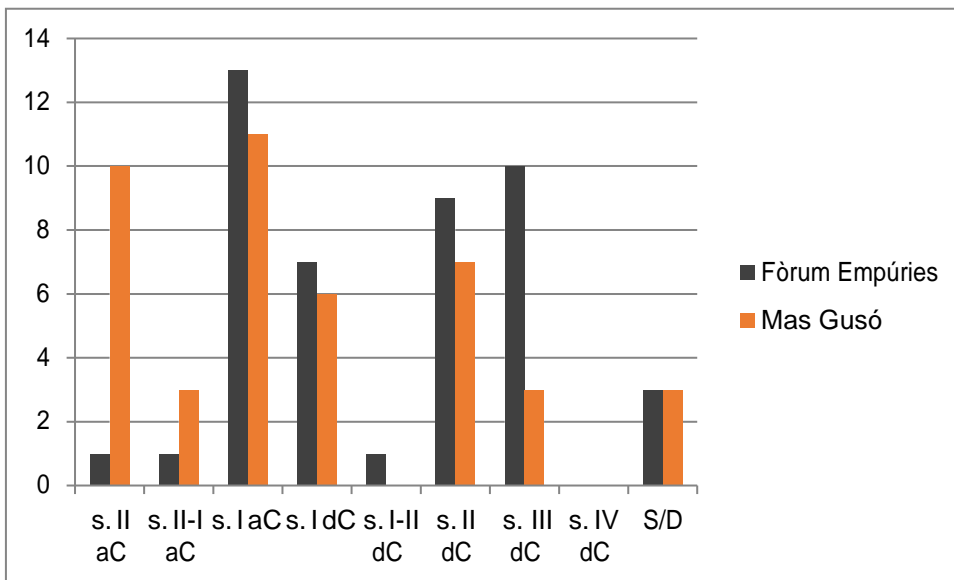

Fig.22. Gràfica comparativa entre el Fòrum d'Empúries i Mas Gusó. Font: Mònica Caño

El que cal destacar més entre els dos jaciments, és que les monedes amb més presència són les del segle I aC. Per contra el punt on s'allunyen més el número de monedes el trobem en les que representen el segle II aC on hi ha una elevada presència de monedes a Tolegassos en canvi a Empúries es casi inexistent.

Pel que fa al conjunt global de monedes segons la gràfica es segueix una línia molt similar entre els dos jaciments, sobretot pel que fa a la no presència en cap dels dos casos de moneda del segle IV dC. Les monedes del segle II i III dC que tenen una importància rellevant a Empúries també són present a Mas Gusó, encara que segueixen una línia bastant contraposada.

6. ANÀLISI I CONCLUSIONS

Durant la comparativa que hem dut a terme s'han anat analitzant les dades que ens donen els gràfics d'una manera més general. Ara intentarem aprofundir una mica més en quins són els elements coincidents i els que no i intentarem buscar quin és el motiu d'aquestes diferències.

Primer de tot exposarem un gràfic general dels cinc jaciments que hem estudiat juntament amb els que hem fet la comparativa per poder veure d'una manera més global el nombre de monedes que hi ha a cada segle segons els jaciments.

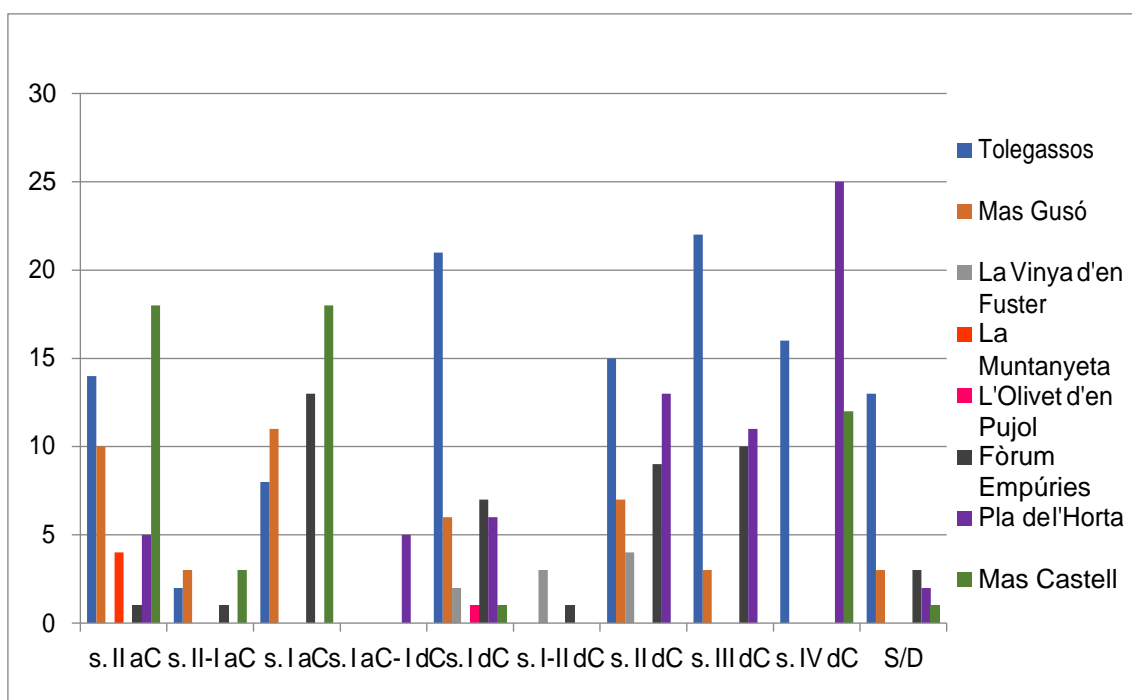

Fig.23. Gràfica total de les monedes que hi ha en tots els jaciments treballats, per segles. Font: Mònica Caño

Encara que al gràfic pugui semblar caòtic pel gran nombre de línies que estan representades, si un s'hi fixa, és una bona visió general de la circulació monetària de tots els jaciments que s'han treballat.

Alguns elements que tindrem en compte quan analitzem les dades per segles seran, entre altres, la proximitat que tenen els jaciments, entre ells i sobretot respecte al mar, ja que era una de les fonts de comerç més important. Així hem

de tenir en compte que els sis primers jaciments representats a la gràfica superior (Tolegassos, Mas Gusó, la Muntanyeta, l'Olivet d'en Pujol, la Vinya d'en Fuster i el Fòrum d'Empúries) es troben molt propers entre ells respecte, i en relació al mar que els dos últims.

Un altre dels elements que tindrem en compte per explicar aquests elements discordants seran les característiques pròpies del lloc, ja que no és el mateix una vil·la que una *statio*.

Finalment, l'últim element que podem tenir en compte en casos molt extrem és un possible mal comportament del registre documental. En aquest cas és possible que en alguns casos les diferències no siguin reals del tot, ja que sovint hi ha un nombre molt important de moneda sense identificar.

Com ja explica la cronologia del treball ens centrem en un període molt concret que va del segle II aC al segle IV dC, així doncs cal explicar que encara que surtin en el gràfic alguna presència de moneda el segle III aC no estaran dins les nostres conclusions.

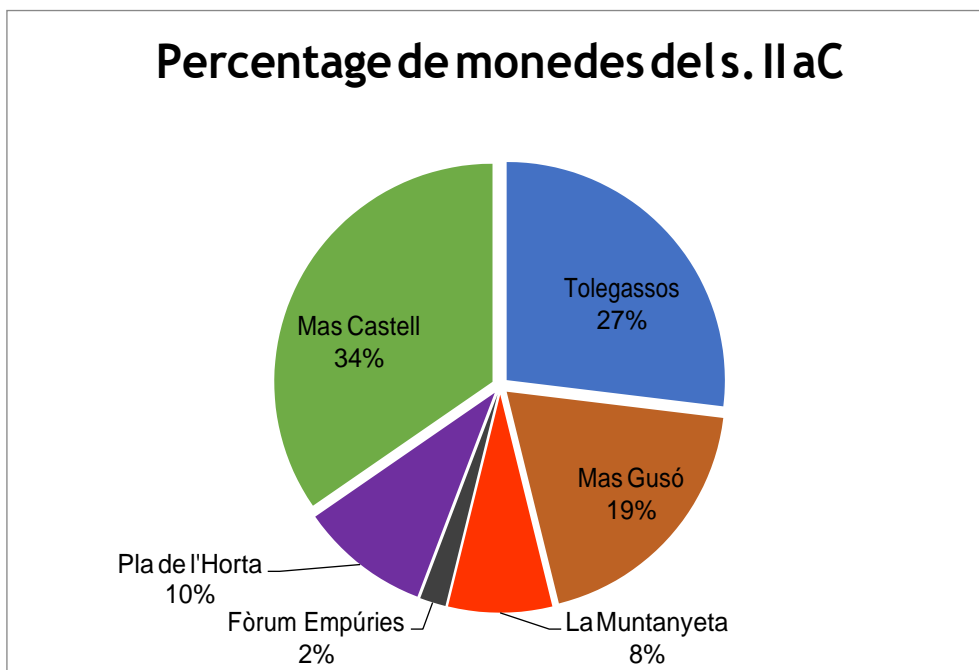

Fig.24. Gràfica amb la presència monetària, en tant per cent, de tots els jaciments amb monedes del s. II aC. Font: Mònica Caño

Podem observar en el primer gràfic de la presència de monedes del segle II aC que hi ha una presència generalitzada entre la majoria dels jaciments.

De forma molt generalitzada la presència de monedes del segle I aC és bastant representativa en la majoria dels jaciments. Dels vuit en qüestió els que tenen més representació són Tolegassos, Mas Gusó , La Muntanyeta (falsificacions) i Mas Castell. Per la seva banda cal destacar i preguntar-nos perquè hi ha una presència tan baixa respecte a altres segles, dels jaciments del Pla de l'Horta i el Fòrum d'Empúries.

Una de les explicacions que podríem atorgar basant-nos amb les causes explicades a l'inici del capítol seria la proximitat o distància dels jaciments entre ells i en relació al mar, però aquesta hipòtesi no és adequada, ja que Mas Castell no té la proximitat al mar d'altres i en canvi en té molta presència al contrari que el Pla de l'Horta que també es troba a una distància considerable del mar.

Una altra idea que podem destacar per explicar aquestes diferències podria ser per les característiques del lloc, és a dir si estem parlant d'una vil·la, un campament o una statio. En aquest cas, tampoc ens quadraria, ja que Tolegassos i el Pla de l'Horta són dues vil·les i la seva representació monetària en aquest segle no és totalment discordant.

L'única explicació que hi hauria seria la de les dates de fundació i consolidació de cadascun dels jaciments.

Si seguim aquesta última idea i analitzem les dades del gràfic podrem veure que on hi ha més presència monetària en aquest segle són Mas Castell Tolegassos i Mas Gusó. Deixant de banda la funció originària de cada jaciment podem observar que els tres amb més presència estan fundats al segle II aC o fins i tot són anteriors. També la Muntanyeta té una representació considerable basant-nos amb aquesta idea i que segueix la mateixa línia.

Per la seva banda al Pla de l'Horta hi ha presència de moneda del segle II aC però és més limitada perquè la vil·la no va ser fundada fins al segle I aC així que les monedes trobades tenen més relació amb l'establiment anterior a la vil·la, segurament d'origen iber. Finalment Empúries és el jaciment que menys presència de moneda del segle II aC té. Si seguim amb la teoria fundacional és lògica la poca presència pel fet que la ciutat encara no s'havia creat i encara era un campament.

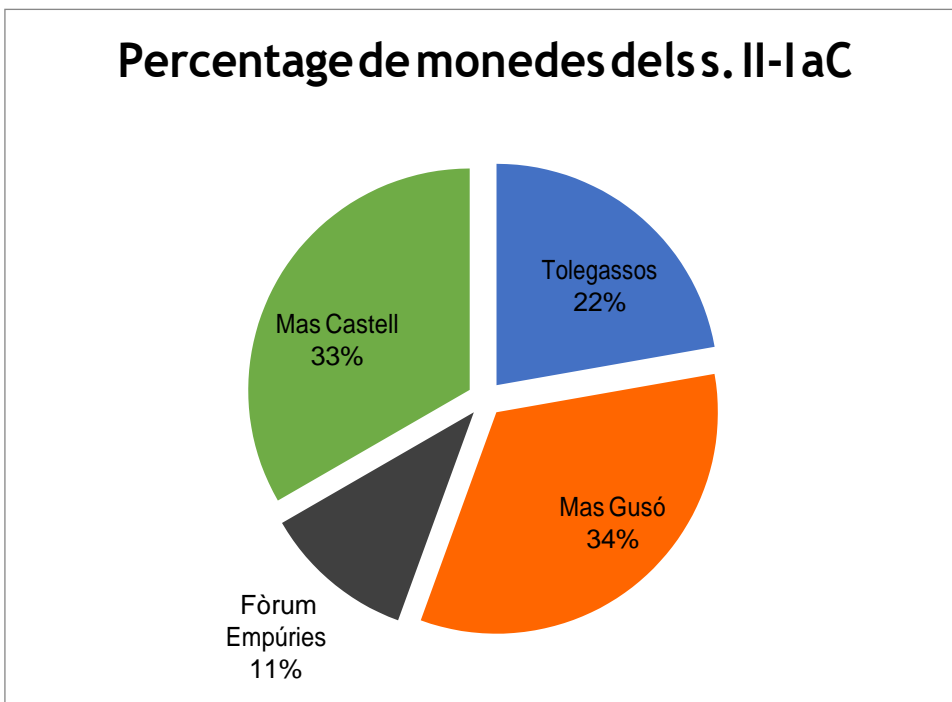

Fig.25. Gràfica amb la presència monetària, en tant per cent, de tots els jaciments amb monedes del s. II -I aC. Font: Mònica Caño.

El grup de monedes que representen les datades entre el segle II i I aC, només hi són quatre dels vuit jaciments. Aquestes datacions entre segle moltes vegades són pel fet de no poder datar amb més precisió les monedes. En aquest cas només aquests quatre jaciments, quan es va dur a terme l'estudi de les seves monedes es van classificar algunes amb el qualificatiu segle II-I aC. Si el comparem amb el gràfic anterior, veurem que els percentatges de Mas Castell i Tolegassos són molt similars. Per la seva banda, Mas Gusó presenta un augment bastant important i Empúries també seguint una línia bastant lògica.

Percentatge de monedes del s. I aC

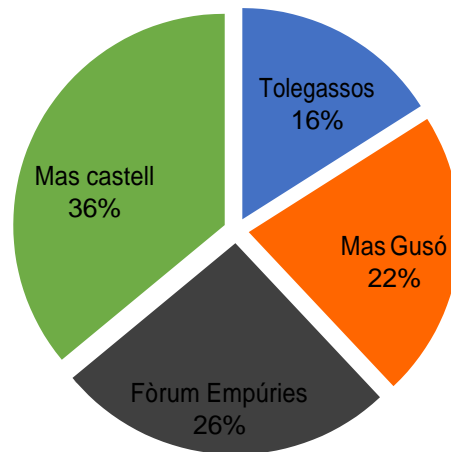

Fig.26. Gràfica amb la presència monetària, en tant per cent, de tots els jaciments amb monedes del s. I aC. Font: Mònica Caño.

Pel que fa a les monedes del segle I aC, tampoc hi ha presència en tots els jaciments de la gràfica. Curiosament els jaciments representats en aquest grup són els mateixos que en el període s. II aC- s. I aC (Tolegassos, Mas Gusó, Mas Castell i Fòrum d'Empúries). Tots quatre segueixen una línia bastant semblant amb una presència molt més destacada de monedes d'aquest segle a Mas Castell respecte dels altres tres, però és lògic perquè estem davant d'un assentament iber, per la seva banda les altres són vil·les en els seus inicis i encara que sí que hi ha circulació hi haurà més presència amb l'expansió dels romans a la zona.

En el cas de les monedes agrupades com a s. I aC- s. I dC només en tenim constància al Pla de l'Horta. En aquest cas no podem donar-li gaire importància perquè no podem comparar-ho amb cap altre jaciment.

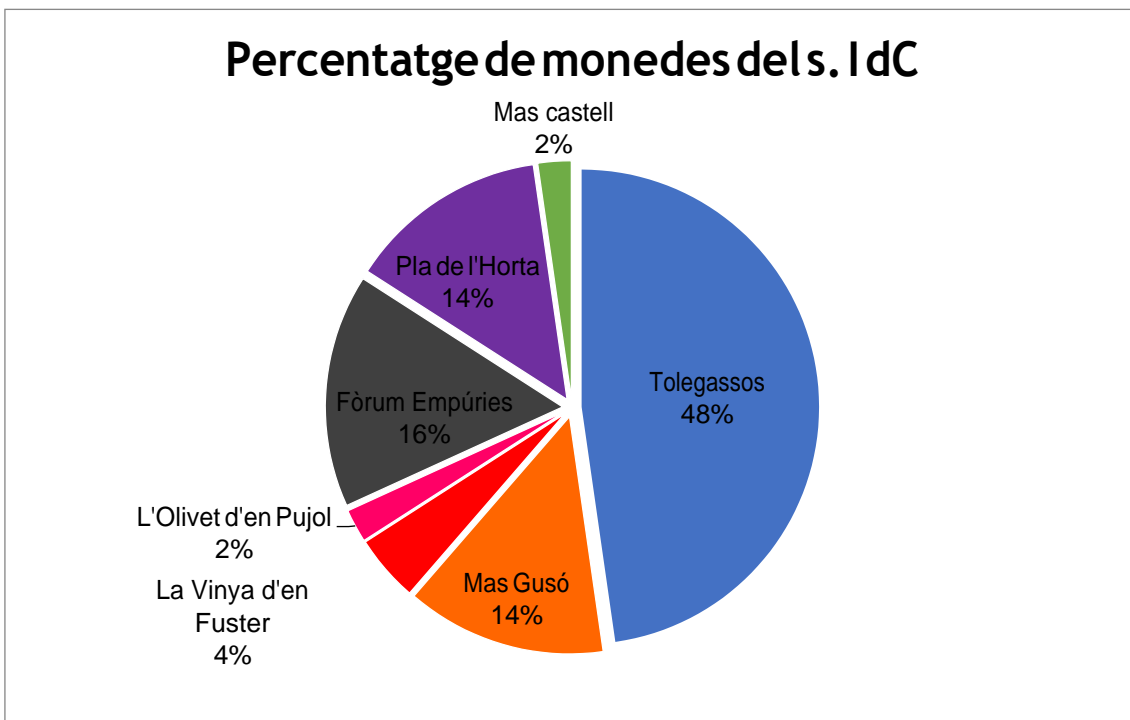

Fig.27. Gràfica amb la presència monetària, en tant per cent, de tots els jaciments amb monedes del s. I dC. Font: Mònica Caño.

Les monedes del segle I dC estan representades a tots els jaciments excepte a la Muntanyeta. El que té més representació és Tolegassos, que en aquest moment és trobada en la seva màxima esplendor (i cal que tinguem en compte que és la que més monedes ha portat). El segon amb més representació és Empúries. En aquest cas podríem dir que la relació entre els dos jaciments i la seva proximitat amb el mar podria donar a entendre que siguin les més representatives. Per la seva banda Mas Gusó també té una gran relació amb Empúries en aquest moment així que és lògic que, d'una manera més austera tingui una representació important en aquest segle. Per la seva banda el Pla de l'Horta, una vil·la romana com Tolegassos, té una representació bastant similar als altres tres jaciments, donant a entendre que el comportament de les vil·les en aquest moment és similar.

Pel que fa a les que tenen menys representació també hi ha elements interessants aprofundir. La relació entre Tolegassos i la Vinya és evident, així és totalment lògic creure que en un moment tan bo per la vil·la hi hagi també més presència de monedes, la majoria ofrenes, a la seva necròpolis. Per la seva banda l'Olivet d'en Pujol, que fins al moment no havia aparegut en cap

gràfica, és un cas molt difícil de poder explicar perquè estem davant un jaciment extraordinari com diuen el que el van estudiar. Es tractaria d'una edificació fundada aproximadament al segle II aC com a magatzem de dolies, on la presència monetària és molt posterior.

Finalment Mas Castell té una representació molt escassa en aquest segle també, ja que és estem davant un assentament iber d'època tardo republicana i és lògic que en aquest moment d'expansió romana ja hagués caigut, en part en desús.

Les monedes de segle I-II dC són moltes escasses i només apareixen en dos dels jaciments en qüestió; els dues són jaciments propers entre ells i propers al mar. És difícil poder exposar gran cosa d'un nombre tan escàs de moneda i que segurament podria ser possiblement per un mal comportament del registre documental.

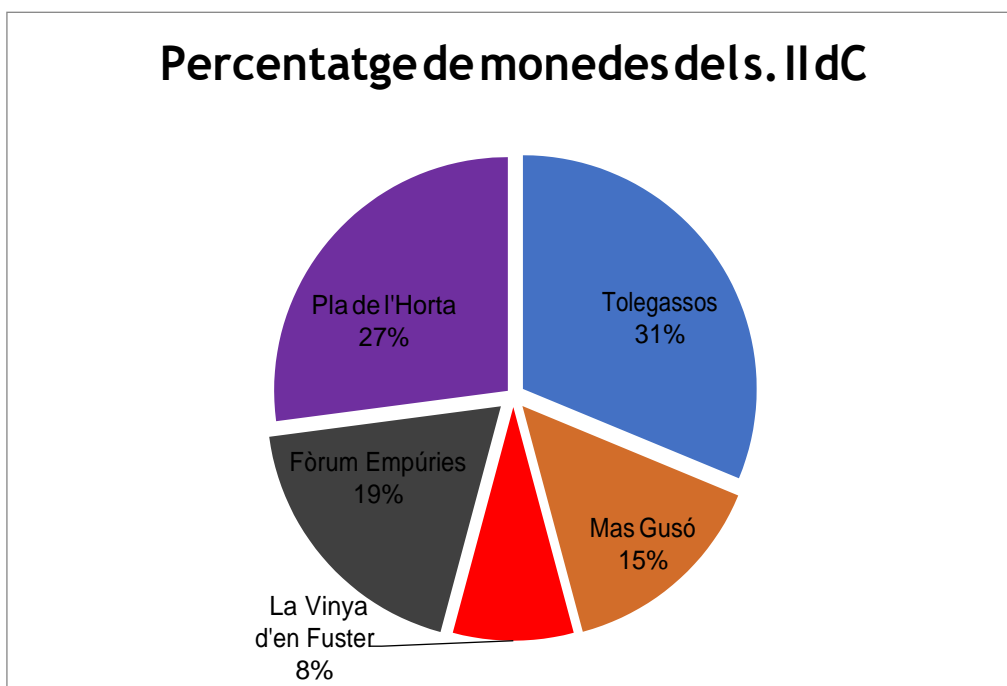

Fig.28. Gràfica amb la presència monetària, en tant per cent, de tots els jaciments amb monedes del s. II dC. Font: Mònica Caño.

Pel que fa a les monedes datades al segle II, podem veure una línia molt semblant entre les dues vil·les romanes. Tolegassos i el Pla de l'Horta es troben amb uns percentatges molt similars. Per la seva banda Empúries de manera més dissimulada continua seguint la mateixa línia de presència

monetària de les dues vil·les. És raonable que els tres jaciments de gran importància en època romana tinguin un comportament similar perquè es dona una clara presència d'homogeneïtat en la circulació monadal de tot el territori, no només en els jaciments que són més propers entre si. Per la seva banda Mas Gusó presenta un petit augment respecte al segle I dC, ja que ens trobem amb un moment molt important per l'expansió de l'imperi roman i com ja hem dit segueix carament paral·lel a l'evolució monetària de la ciutat d'Empúries, ja que es tracta d'una statio molt important a la zona. La novetat en aquest segle és la presència de les poques monedes trobades a la Vinya del Fuster. El vincle entre la Vinya i Tolegassos ens demostra que va ser sobretot durant aquest segle que va funcionar la necròpolis que no té representació de moneda en segles posteriors.

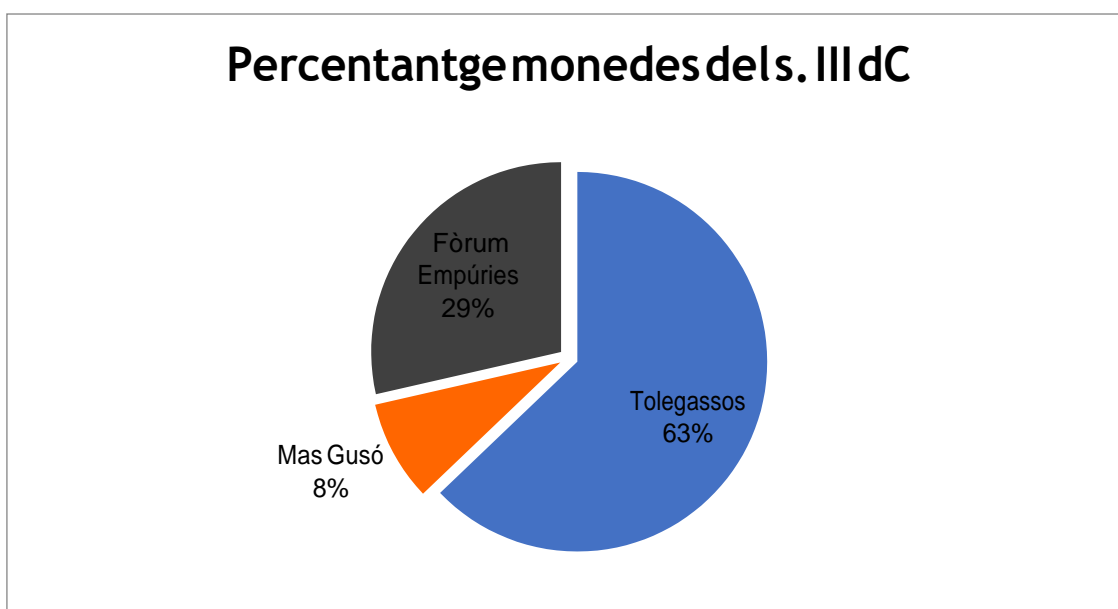

Fig.29. Gràfica amb la presència monetària, en tant per cent, de tots els jaciments amb monedes del s. III dC. Font: Mònica Caño.

Pel que fa al segle III dC la presència monetària queda limitada només a tres jaciments. El que té un pes més important és Tolegassos. En aquest moment la vil·la de Tolegasso es trobava en un moment de reestructuració i, després, d'abandonament. La vil·la comença a patir unes grans modificacions i algunes estructures de les seves primeres fases són abandonades i destruïdes. És curiós pensar que la vil·la va tenir el moment més àlgid al segle I dC, però la presència de moneda és molt superior al segle III dC, tot i que a final de segle comença la fase d'abandonament de la vil·la.

Per la seva banda Empúries també mostra un increment considerable de monedes respecte al segle anterior. Encara que des del segle I dC Empúries comença a entrar en decadència respecte a altres ciutats. En aquest cas és coincident que els dos jaciments que es troben en procés de decadència i abandonament hi hagi més moneda d'aquest segle. Com hem dit, fins ara es segueix una línia molt similar entre els jaciments segons la presència de monedes. Finalment Mas Gusó sí que representa amb més claredat els seus canvis perquè la disminució de moneda és evident.

El fet que els tres jaciments que tenen presència en un moment de decadència important a la zona i cap mena de presència dels jaciments més interior també ens dona una visió més clara de l'estreta relació de Tolegassos i Mas Gusó amb Empúries.

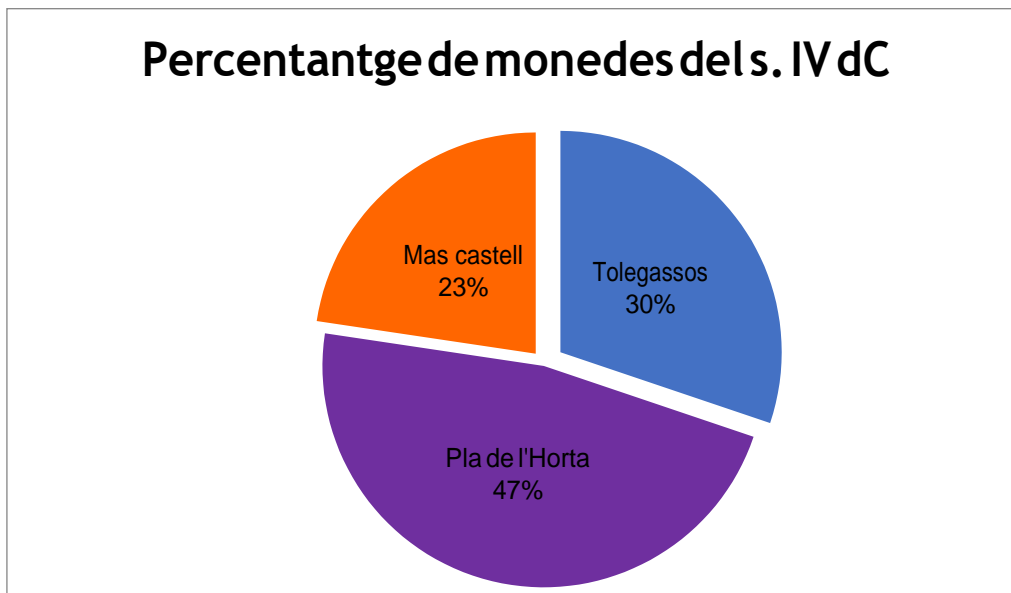

Fig.30. Gràfica amb la presència monetària, en tant per cent, de tots els jaciments amb monedes del s. IV dC. Font: Mònica Caño.

En darrer lloc tenim les monedes que són datades al segle IV dC. En aquest moment ens trobem un canvi molt important pel que fa a la presència monetària. Com ja hem comprovat, el segle III dC és un període de decadència, però el pes important pel que fa a presència monetària se l'emporta els que es troben més propers al mar i amb una important relació amb Empúries. En canvi, en aquest segle, l'únic jaciment proper a mar que té presència és Tolegassos. Encara que l'augment de moneda respecte al segle anterior és important, ja que ens trobem en una fase de restabliment de l'antiga

vil·la, no té punt de comparació amb l'enorme presència de la vila del Pla de l'Horta que no té representació en el segle III dC. En aquest moment Pla de l'Horta es troba en un període de canvis com Tolegassos, la diferència és que el Pla de l'Horta no va entrar en decadència fins al segle V, cosa que Tolegassos ja havia fet a finals del segle III dC. Això significaria que en aquest segle el Pla de l'Horta es trobaria en un moment encara bo. També el gran vincle que uneix Pla de l'Horta amb la ciutat de Gerunda des de la seva fundació també pot tenir un pes important.

El que crida més l'atenció és la gran presència de moneda que hi ha de Mas Castell. Com ja hem dit es tracta d'un assentament d'origen iber, i encara que sigut estat present a la majoria dels segles, a partir del segle I dC la seva presència comença a ser escassa fins que desapareix. Trobaríem raonable la que al llarg del segle IV continués amb la mateixa línia, però no és així i aquest fet té una expilació.

Segons les fonts consultades no és estrany el gran nombre de moneda trobada en aquest segle, ja que l'espai es va convertir en una zona d'enterraments, un cementiri, un espai bastant concorregut i que segons l'autor de l'article no es descarta que un gran nombre de monedes trobades tingues relació directa amb el difunt, en forma d'ofrena. Aquesta seria l'única raó per la gran presència de monedes en aquest jaciment després de la seva desaparició al segle I dC.

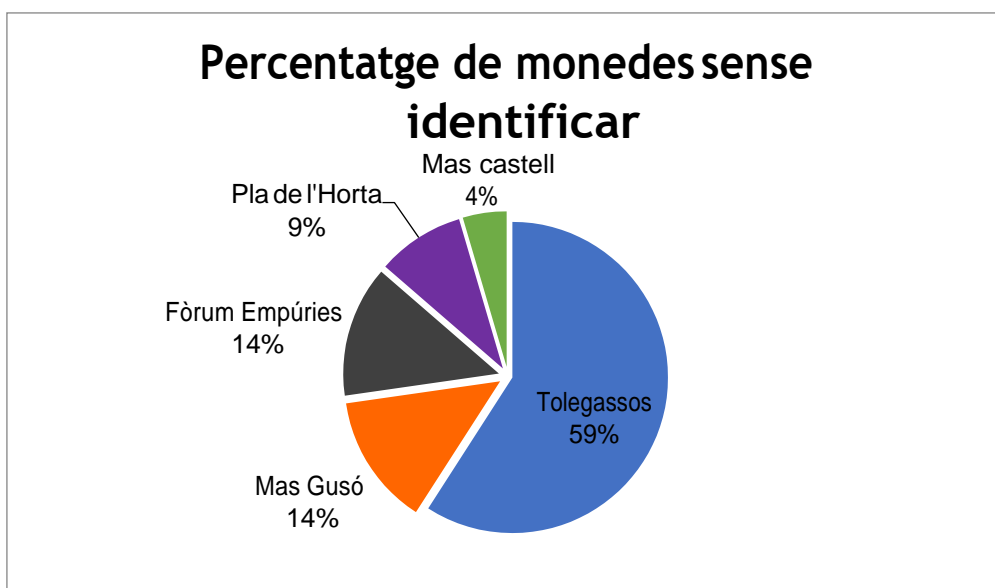

Fig.31. Gràfica de les monedes sense identificar, en tant per cent. Font: Mònica Caño.

Finalment hem fet una gràfica que representa el nombre de monedes que no han pogut ser dates o identificades. Com podem veure el percentatge de monedes és bastant elevat a la majoria dels jaciments, sempre tenint en compte el nombre total de monedes que té cadascun d'ells. Aquest gràfic és important perquè les conclusions finals podrien arribar a variar si totes aquestes monedes fossin datades.

7. CONCLUSIÓ FINAL

Com a conclusió final podríem dir que en general la circulació monetària al nostre territori segueix té una lògica clara. Encara que si que hi ha alguns elements que poden ser distorsionadors des d'una visió més global, pel que fa ala comparativa entre dues jaciments, l'anàlisi per segles ens ha pogut mostrar d'una manera més específica que els elements més diferents són bàsicament per un punt de vista massa superficial. Hem comprovat que la representació monetària és bastant homogènia a tot el país, sempre que tinguem en compte els diferents aspectes que cal tenir en compte, entre altres: el nombre de monedes que estem tractant, ja que és molt important, però també les característiques pròpies dels jaciments i del seu entorn. Sense tenir en compte aquests aspectes és difícil poder extreure'n conclusions i veurem alguns casos els aspectes lògics del comportament.

Aquest treball ha servit per donar un punt de vista global de la circulació monetària en aquest territori amb tants jaciments i tan diversos.

8. BIBLIOGRAFIA

Casas, J. i Soler V., (2003). *La villa de Tolegassos. Una explotación agrícola de época romana en el territorio de Ampurias*. BAR International Series, 1101. Oxford.

Casas, J., (1989). *L'Olivet d'en Pujol i els Tolegassos. Dues establiments agrícoles d'època romana a Viladamat*. Centre Investigacions Arqueològiques. Sèrie Monogràfica, 10. Girona.

Casas, J. i Soler V., (2004). *Intervenciones arqueológicas en Mas Gusó (Gerona). Del asentamiento precolonial a la villa romana*. BAR International Series, 1215. Oxford.

Nolla, J.M.; Palahí, Ll.; Vivo, J. (2010) *De l'oppidum a la ciuitas. La romanització inicial de la In*. Girona: Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria de l'Institut de Recerca Històrica, UdG.

Palahí, Ll; Nolla, J.M. (2013). *El Pla de l'Horta. Una vil·la suburbana d'època romana*. Ajuntament de Sarrià de Ter, Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria de la UdG i Diputació de Girona.

Nolla, J.M. i Casas, J., (1984). *Carta Arqueològica de les Comarques de Girona. El poblament d'època romana al N.E. de Catalunya*. Girona.

Aquilué, J; Mar,R; Nolla, J.M.; Ruiz de Arbulo, J; Sanmartí, E. (1984). *El fòrum romà d'Empúries*. Diputació de Barcelona, Institut de Prehistòria i Arqueologia. Monografies Emporitanes , IV. Barcelona

Nolla, J.M.; Casas, J; Soler, V. (2012). *Post mortem La Vinya del Fuster: L'espai funerari de la uilla de Tolegassos (Viladamat, Alt Empordà)*. Laboratori d'Arqueologia i Prehistòria del Institut de Recerca Històrica, UdG.

Bouzas, M,(2017) "Les Monedes ibèriques i romanes del jaciment de Mas Castell (Porqueres)" a Tremoleda, J. *El territori de Besalú abans del Comtat*. Quaderns de les Assemblies d'Estudis núm.2. Amics de Besalú i el seu comtat. Centre d'estudis.

Casas,J; Nolla J.M. (2013) "L'Olivet d'en Pujol (Viladamat, Alt Empordà): Anàlisi global d'un jaciment extraordinari" a *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol: LIV, pp.263-296.

Casas,J; Tremoleda, J (1980) "Una moneda commemorativa procedent de la vil·la romana de Mas Gusó, Bellcaire d'Empordà" a *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol: 36; pp563-581.

Casas, J; Nolla J.M; Soler,V (2010)" La Muntanyeta (Viladamat). Un establiment tardorepublicà en el territori d'Empúries" a *Revista d'Arqueologia de Ponent*, núm.20; pp. 145-176.

Casas, J; Nolla J.M; Palahí,L; Vivó,D; Soler,V (2015) "Mas Gusó: una statio al suburbium d'emporiae (Priuincia Hispania Citerioir)" a *Revista d'Arqueologia de Ponent*, núm.25; pp. 245-262.

Casas, J (2001) "Mas Gusó- Puig Moragues (Bellcaire d'Empordà).Materials indígenes del període de transició bronze- ferro, importacions gregues i les seves imitacions occidentals" a *Cypsela*, 13, pp. 162-200.

Casas, J (2014) "Mas Gusó (Bellcaire d'Empordà).Actuacions 2012-2013" a *Dotzenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*, Besalú, pp.147-153.

Bouzas, M. (2018) *Les monedes del Pla de l'Horta*. Manuscript in preparation.

Enciclopèdia Catalana, SLU; *Bellcaire d'Empordà*, Recuperat el 15/05/2018 de: <https://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0008787.xml>

Enciclopèdia Catalana, SLU; *Viladamat*, Recuperat el 15/05/2018 de: <https://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0070656.xml>

9. CATÀLEG

LA MUNTANYETA

1. Sèrie: Iberica
Comunitat Política: Hispania
Autoritat emissora: *Untikesken*
Seca: *Untikesken*
Material: AE
Valor Nominal: As
Cronologia: 195-160 aC
Anvers: Bust de Palas Atena amb casc
Revers: Pegàs o cavall a dreta
2. Sèrie: Iberica
Comunitat Política: Hispania
Autoritat emissora: *Untikesken*
Seca: *Untikesken*
Material: AE
Valor Nominal: As
Cronologia: 195-160 aC
Anvers: Bust de Palas Atena amb casc
Revers: Pegàs o cavall a dreta
3. Sèrie: Iberica
Comunitat Política: Hispania
Autoritat emissora: *Untikesken*
Seca: *Untikesken*
Material: AE
Cronologia: 195-160 aC
Anvers: Illegible
Revers: Illegible
4. Sèrie: Iberica
Comunitat Política: Hispania
Autoritat emissora: *Untikesken*
Seca: *Untikesken*
Material: AE
Valor Nominal: As
Cronologia: 195-160 aC
Anvers: Bust a dreta no identificable
Revers: Possible pegàs o cavall a dreta

TOLEGASSOS

1. Sèrie: Iberica

Comunitat Política: Hispania

Autoritat emissora: *Untikesken*

Seca: *Untikesken*

Material: AE

Valor Nominal: As

Cronologia: 143 aC

Anvers: Palas Atena

Revers: Pegàs amb proa de nau i Nike

Llegenda: UNTIKESKEN (simbologia iber)

Pes: 18,52g

Diàmetre: 31mm

2. Sèrie: Iberica

Comunitat Política: Hispania

Autoritat emissora: *Sekaisa*

Seca: *Sekaisa*

Material: AE

Valor Nominal: As

Cronologia: 1a meitat s. II aC

Anvers: Bust de perfil amb dues dofins

Revers: Genet amb llança

Llegenda: SEKAISA(simbologia iber)

Pes: 8,94g

Diàmetre: 22mm

3. Sèrie: Iberica

Comunitat Política: Hispania

Autoritat emissora: *Emporion*

Seca: *Emporion*

Material: AE

Valor Nominal: As

Cronologia: 2a meitat s. I aC

Anvers: Palas Atena

Revers: Pegàs amb corona de llorer a sobre

Llegenda: EMPORIT

Pes: 8,12g

Diàmetre: 26 mm

4. Sèrie: Romana

Comunitat Política: Hispania

Autoritat emissora: *Emporion*

Seca: *Emporion*

Material: AE

Valor Nominal: As

Cronologia: del 27aC fins a final de segle

Anvers: Palas Atenea

Marca secundaria: Q

Llegenda: Q C.N.C. G.R. L.C.F.A.

Revers: Pegàs amb corona de llorer

Llegenda: EMPOR

Pes: 12,02 g

Diàmetre: 27 mm

5. Sèrie: Romana

Comunitat Política: Roma

Autoritat emissora: Roma

Seca: Roma

Valor Nominal:

Cronologia: 1a meitat s. II aC

Anvers: Bust d'Hèrcules amb leonte

Revers: Proa de nau

Llegenda: Q.M.E ROMA

Pes: 4,62 g

Diàmetre: 20 mm

6. Sèrie: Iberica

Comunitat Política: Hispania

Autoritat emissora: *Emporion*

Seca: *Emporion*

Material: AE

Cronologia: Mitjans s. I aC

Anvers: Palas Atenea

Revers: Pegàs

Llegenda: EMPORIT

Pes: 10,12g

Diàmetre: 27mm

7. Sèrie: Romana
Autoritat emissora: Catúl
Seca: Roma
Cronologia: s. I aC
Anvers: Àguila
Llegenda: CATVLLVS SC
Pes: 3,05g

8. Sèrie: Romana
Comunitat Política: Hispania
Autoritat emissora: *Emporion*
Seca: *Emporion*
Material: AE
Cronologia: 44-27 aC
Anvers: Palas Atenea
Revers: Pegas amb corona de llorer
Llegenda: EM
Pes: 2,1g
Diàmetre: 14mm

9. Sèrie: Iberica
Comunitat Política: Hispania
Autoritat emissora: *Untikesken*
Seca: *Untikesken*
Material: AE
Cronologia: 1a meitat s. II aC
Anvers: Palas Atenea
Llegenda: UNTIKESKEN
Revers: Toro
Llegenda: ETERTER
Pes: 11,5g
Diàmetre: 25 mm

10. Sèrie: Romana
Comunitat Política: Roma
Autoritat emissora: Roma
Material: AE
Valor Nominal: As
Cronologia: 2a meitat s. I aC
Anvers: Janus Bifront
Revers: Proa de nau
Llegenda: Símbols esborrats

Pes: 23,26g
Diàmetre: 30mm

11. Sèrie: Iberica
Material: AE
Pes: 8,7g
Diàmetre: 22mm

12. Sèrie: Iberica
Comunitat Política: Hispania
Autoritat emissora: *Untikesken*
Seca: *Untikesken*
Material: AE
Cronologia: 2a meitat s. II aC
Anvers: Palas Atenea
Revers: Pegàs
Llegenda: UNTIKESKEN
Pes: 10,2g
Diàmetre: 28mm

13. Sèrie: Iberica
Comunitat Política: Hispania
Material: AE
Cronologia: s. II aC
Anvers: Bust masculí (desgastat)
Revers: Toro o cavall (desgastat)
Pes: 7,4g
Diàmetre: 22mm

14. Sèrie: Iberica
Comunitat Política: Hispania
Autoritat emissora: *Untikesken*
Seca: *Untikesken*
Material: AE
Cronologia: s. I aC
Anvers: Palas Atenea
Revers: Pegàs
Pes: 10,1 g
Diàmetre: 28 mm

15. Sèrie: Iberica

Comunitat Política: Hispania
Autoritat emissora: *Untikesken*
Seca: *Untikesken*
Material: AE
Cronologia: s. I aC
Anvers: Palas Atenea
Revers: Pegàs
Llegenda: (unti)KESKEN
Pes: 5,16 g
Diàmetre: mm

16. Sèrie: Iberica/ Romana

Comunitat Política: Hispania
Material: AE
Valor Nominal: as
Pes: 8,89g
Diàmetre: 32 mm

17. Sèrie: Iberica

Autoritat emissora: *Untikesken*
Seca: *Untikesken*
Material: AE
Cronologia: mitjans s. II aC
Anvers: Palas Atenea
Revers: Pegàs
Llegenda: UNTIKESKEN
Pes: 12,42g
Diàmetre: 26mm

18. Sèrie: Iberica

Comunitat Política: Hispania
Autoritat emissora: *Untikesken*
Seca: *Untikesken*
Material: AE
Cronologia: Mitjans s. II aC
Anvers: Palas Atenea
Marca secundària: Contramarca Dofí
Revers: Pegàs
Llegenda: UNTIKESKEN
Pes: 9,35g
Diàmetre: 28 mm

19. Sèrie: Iberica

Comunitat Política: Hispania
Autoritat emissora: *Untikesken*
Seca: *Untikesken*
Material: AE
Valor Nominal: As
Cronologia: s. II-I aC
Anvers: Palas Atenea
Revers: Pegàs
Pes: 17,32 g
Diàmetre: 27mm

20. Sèrie: Iberica

Comunitat Política: *Untikesken*
Autoritat emissora: *Untikesken*
Seca: *Untikesken*
Material: AE
Valor Nominal:
Cronologia: Mitjans s. I aC
Anvers: Palas Atenea
Revers: Pegàs
Llegenda: N
Pes: 9,35g
Diàmetre: 24 mm

21. Sèrie: Iberica

Comunitat Política: Hispania
Autoritat emissora: *Untikesken*
Seca: *Untikesken*
Material: AE
Valor Nominal: As
Pes: 16,61g
Diàmetre: 28mm

22. Sèrie: Iberica

Comunitat Política: Hispania
Autoritat emissora: *Untikesken*
Seca: *Untikesken*
Material: AE
Cronologia: 1a meitat s. II aC
Anvers: Palas Atenea

Marca secundaria: Contramarca il·legible

Revers: Cavall o pegas amb corona de llorer al damunt

Llegenda: possiblement UNTIKESKEN

Pes: 3,05g

Diàmetre: 16mm

23. Sèrie: Iberica

Comunitat Política: Hispania

Autoritat emissora: *Untikesken*

Seca: *Untikesken*

Valor Nominal: As

Cronologia: 169-158 aC

Anvers: Palas Atenea

Marca secundaria: Símbol sense identificar a la dreta

Revers: Pegas

Llegenda: UNTIKESKEN (simbologia iberica) Pes: 22,74g

Diàmetre: 16mm

24. Sèrie: Iberica

Comunitat Política: Hispania

Autoritat emissora: Kese

Seca: Kese

Material: AE

Valor Nominal: As

Cronologia: 1a meitat s. II aC

Anvers: Bust de perfil amb àmfora a l'esquerra

Revers: Genet amb palma

Llegenda: KESE (simbologia iber)

Pes: 10,69g

Diàmetre: 25mm

25. Sèrie: Iberica

Cronologia: 1a meitat s. II aC

Anvers: Palas Atenea

Revers: Gall

Llegenda: E

Pes: 2,91g

Diàmetre: 16 mm

26. Sèrie: Romana

Comunitat Política: Roma

Autoritat emissora: Roma

Seca: Roma

Valor Nominal:

Cronologia: 161-162

Anvers: Bust de perfil a dreta amb corona de llorer

Llegenda: IMP CAES M AVREL ANTONINVS AVG P F

Revers: Salut davant Ara i serp

Llegenda: SC

Pes: 28,2g

Diàmetre: 32 mm

27. Sèrie: Romana

Comunitat Política: Roma

Autoritat emissora: Emperador

Seca: Roma

Cronologia: 270-274

Anvers: Bust de perfil amb corona radiada

Llegenda: IMP C TETRICVS PF AVG

Revers: Soldat amb llança

Llegenda: VIRTVS AVG

Pes: 3,3g

Diàmetre: 32mm

28. Sèrie: Romana

Comunitat Política: Roma

Autoritat emissora: Emperador

Seca: Roma

Cronologia: 69-70

Anvers: Bust de perfil a dreta

Llegenda: IMP CAES VESPASIANVS AVG

Revers: Fortuna amb cornucòpia

Llegenda: FORD RED

Pes: 2,92g

Diàmetre: 17 mm

29. Sèrie: Romana

Comunitat Política: Roma

Autoritat emissora: Emperador
Seca: Roma
Cronologia: 193-194
Anvers: Bust de perfil a dreta amb corona de llorer
Llegenda: SEPTIM SEVER
Revers: Deu Baco amb llança i pantera
Pes: 19,18g
Diàmetre: 29mm

30. Sèrie: Romana
Comunitat Política: Roma
Autoritat emissora: Emperador
Seca: Roma
Cronologia: 337
Anvers: Bust de perfil amb casc i ceptre
Llegenda: CONSTANTINVS AVG
Revers: Victoria amb escut i llança
Pes: 0,62g
Diàmetre: 12 mm

31. Sèrie: Romana
Comunitat Política: Roma
Autoritat emissora: Emperador
Seca: Roma
Cronologia: 41-54
Pes: 6,44g
Diàmetre: 25 mm

32. Sèrie: Romana
Comunitat Política: Roma
Autoritat emissora: Emperador
Seca: Roma
Cronologia: 141
Anvers: Bust femení de perfil
Llegenda: DIVA FAVSTINA
Revers: Persona dreta davant un ara i una serp
Llegenda: AVGVSTA
Pes: 3,42g
Diàmetre: 17 mm

33. Sèrie: Romana ?
Cronologia: 140-144
Pes: 8,4 g
Diàmetre: 23 mm

34. Sèrie: Romana
Autoritat emissora: Emperador
Seca: Roma
Valor Nominal:
Cronologia: 181-182
Anvers: bust de perfil a dreta amb corona de llorer
Llegenda: M CO...ODVS ANTONINVS AVG
Revers: Silueta davant un ara
Llegenda: SC
Pes: 19,59g
Diàmetre: 28mm

35. Sèrie: Romana
Autoritat emissora: Emperador
Seca: Roma
Material: AE
Cronologia: 140-144
Anvers: Bust de perfil amb corona de llorer
Llegenda: VS P P TR COS III
Revers: Janus amb casc i escut
Llegenda: SC
Pes: 9,69g
Diàmetre: 24 mm

36. Sèrie: Romana
Autoritat emissora: Emperador
Seca: Roma
Cronologia: 140-144
Anvers: Bust amb corona de llorer
Llegenda: VS P P TR COS III
Revers: Fortuna amb cornucòpia
Llegenda: SC
Pes: 9,95
Diàmetre: 25 mm

37. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador

Seca: Roma

Cronologia: 253-268

Anvers: Bust de perfil amb corona radiada

Llegenda: GALIENVVS AVG

Revers: Pax Augusta amb palma

Pes: 2,3g

Diàmetre: 20 mm

38. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador

Seca: Roma

Cronologia: 337

Anvers:

Llegenda: CONSTANTINVS P F AVG

Revers:

Llegenda: FEL TEMP REPARATIO

Pes: 1,88 g

Diàmetre: 16 mm

39. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador

Cronologia: 41-54

Anvers: Bust a dreta

Revers: illegible

Pes: 7,34

Diàmetre: 27 mm

40. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador

Seca: Roma

Cronologia: 270

Anvers: Bust de perfil amb corona radiada

Llegenda: DIVO CLAVDIVS

Revers: Ara

Llegenda: CONSECRATIO

Pes: 3,14

Diàmetre: 21 mm

41. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: emperador

Seca: Roma

Cronologia: 253

Anvers: Bust de perfil a dreta amb corona de llorer

Llegenda: IMP CAE C VIB VOLVSIANO AVG

Revers: Pax amb branca i ceptre

Llegenda: PAX AVG SC

Pes: 15,4g

Diàmetre: 27 mm

42. Sèrie: Romana

Seca: Roma?

Cronologia: 161-162

Anvers: illegible

Revers:

Llegenda: SC

Pes: 5,29g

Diàmetre: 22 mm

43. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: emperador

Seca: Roma

Cronologia: 238-240

Anvers: Bust amb corona radiada

Revers: Euquites amb balança i cornucòpia

Llegenda: AEQVITAS AVG

Pes: 2,78

Diàmetre: 17,5 mm

44. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador

Seca: Roma

Cronologia: 104-115

Anvers: Bust de perfil a dreta

Llegenda: ...AVG GERMA...

Revers:

Llegenda: Soldats rendint homenatge

Pes: 21,36g

Diàmetre: 33mm

45. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador

Seca: Roma

Cronologia: 268-270

Anvers: Bust de perfil amb corona radiada

Llegenda: DIVO CLAVDIO

Revers: Pax Augusta

Llegenda: PAX AVG

Pes: 3,26

Diàmetre: 29 mm

46. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador

Seca: Roma

Cronologia: 168-169

Anvers: bust de perfil a dreta

Llegenda: AVG TR P XXIII

Revers: Victoria alada

Llegenda: AVG COS III

Pes: 8,38g

Diàmetre: 23 mm

47. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador

Seca: Roma

Cronologia: 306- 337

Anvers: bust de perfil

Llegenda: ...AVG

Revers: Fortuna

Llegenda: Illegible

Pes: 1g

Diàmetre: 19 mm

48. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador

Seca: Roma

Anvers: bust amb corona radiada

Llegenda: DIVO CLAVDIO

Revers: Aguila

Llegenda: CONSECRATIO

Pes: 2,2g

Diàmetre: 17 mm

49. Sèrie: Romana

Cronologia: 180-183

Anvers: Bust femení de perfil a dreta

Revers: Fortuna amb cornucòpia

Llegenda:

Pes: 11,5g

Diàmetre: 21 mm

50. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador

Seca: Roma

Cronologia: 330-333

Anvers: Bust de perfil a dreta

Llegenda: ...TIVS...

Revers:

Llegenda: ...NSERVATORI...

Pes: 1,1g

Diàmetre: 15 mm

51. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador

Seca: Roma

Cronologia: 270-274

Anvers: Bust amb corona radiada

Llegenda: IMP C TETRICVS

Revers:

Llegenda: Illegible

Pes: 2g

Diàmetre: 17 mm

52. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 253-268

Anvers:

Llegenda: GALIENVVS AVG

Revers:

Llegenda: VIRTVS AVG

Pes: 3,15g

Diàmetre: 20 mm

53. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador

Seca: Roma

Material: bronze

Valor Nominal: As

Cronologia: s. I

Anvers: Palas

Revers: pegàs

Llegenda:

Pes: 3,95g

Diàmetre: 26 mm

54. Sèrie: Romana

Comunitat Política: Empúries

Autoritat emissora: Emperador

Seca: Empúries

Material: AE

Valor Nominal: As partit

Cronologia: s. I

Anvers: Palas

Revers: Pegàs

Llegenda: EMPORIT

Pes: 5,79g

Diàmetre: 28 mm

55. Sèrie: Romana

Comunitat Política: Empúries

Autoritat emissora: Empúries

Seca: Empúries

Material: AE

Valor Nominal: as partit

Cronologia: s. I

Anvers: Palas

Revers: Pegàs

Llegenda: EMPOR

Pes: 4,63g

Diàmetre: 27 mm

56. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador

Seca: Roma

Cronologia: 253-268

Anvers:

Llegenda: ...NVS AVG

Revers: Illegible

Pes: 1,67g

Diàmetre: 17 mm

57. Sèrie: Romana

Seca: Londres

Cronologia: 350-353

Anvers:

Llegenda: Illegible

Revers: victòria aguantant un escut

Llegenda: DD NN AVG ET CAE (VOT

VMULT X) SV

Marca secundaria MSL

Pes: 5,4 g

Diàmetre: 21 mm

58. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Empúries

Seca: Empúries

Material: AE

Valor Nominal: as

Cronologia: 2 quart s. I

Anvers: Palas Atena

Revers: pegàs

Llegenda: ...MPOR

Pes: 5,1g

Diàmetre: 21 mm

59. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador

Cronologia: 193-196

Anvers: Bust femení de perfil

Llegenda: IVLIA DOMNA AVG

Revers: Personatge assentat

Pes: 17,67g

Diàmetre: 29mm

60. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Empúries

Seca: Empúries

Material: AE
Valor Nominal: As
Cronologia: 1er/ 2on terç s. I
Anvers: Palas Atena
Revers: Illegible
Pes: 8,5g
Diàmetre: 24 mm

61. Sèrie: Romana
Seca: Roma
Cronologia: 143-144
Anvers: Illegible
Revers: Illegible
Pes: 9,8g
Diàmetre: 27 mm

62. Sèrie: Romana
Autoritat emissora: Emperador
Seca: Tessalònica
Cronologia: 337-350
Anvers:
Llegenda: CONSTANS PF AVG
Revers: Soldat amb estandart i presoner
Llegenda: GLORIA ROMANORVM
Pes: 2,5g
Diàmetre: 16 mm

63. Sèrie: Romana
Cronologia: Mitjans s. II
Anvers: Bust de perfil
Llegenda: Illegible
Revers: Desgastat
Llegenda: Illegible
Pes: 22,1g
Diàmetre: 32 mm

64. Sèrie: Romana
Autoritat emissora: Empúries
Seca: Empúries
Material: AE
Valor Nominal: As
Cronologia: 2 quart s. I

Anvers: Palas Atena
Revers: Pegàs
Llegenda: ...MPOR
Pes: 5,1g
Diàmetre: 21 mm

65. Sèrie: Romana
Autoritat emissora: emperador
Seca: Lyon
Cronologia: 313
Anvers: Bust de perfil
Llegenda: IMP CONSTANTINVS AVG
Revers: Sol amb corona radiada
Llegenda: SOLI INVUCTO COMITI TF PLG
Pes: 3,38g
Diàmetre: 20 mm

66. Sèrie: ?
Cronologia: 283-284
Anvers: Bust de perfil a dreta amb corona radiada
Llegenda: M AVR NVNERIANVS SC
Revers:
Llegenda: PRINCIP IVVENTVT KA
Pes: 3,8g
Diàmetre: 21 mm

67. Sèrie: Romana
Autoritat emissora: Emperador
Seca: Roma
Cronologia: 268-270
Anvers:
Llegenda: ...CLAVDIVS...
Revers:
Llegenda: Illegible
Pes: 1,9g
Diàmetre: 15 mm

68. Sèrie: Romana
Autoritat emissora: Empúries
Seca: Empúries
Valor Nominal: As

Cronologia: 2 quart s. I
Anvers: Palas Atena
Revers: Pegàs
Llegenda: ...MPOR
Pes: 5,1g
Diàmetre: 21 mm

69. Sèrie: Romana
Autoritat emissora: Empúries
Seca: Empúries
Valor Nominal: As
Cronologia: 2 quart s. I
Anvers: Palas Atena
Revers: Pegàs
Llegenda: ...MPOR
Pes: 5,1g
Diàmetre: 21 mm

70. Sèrie: Romana
Autoritat emissora: Emperador
Seca: Constantinoble
Cronologia: 346-350
Anvers: Bust de perfil a dreta
Llegenda: ...AV...
Revers: Genet
Llegenda: T CON
Pes: 1,15g
Diàmetre: 15mm

71. Sèrie: Romana
Seca: Constantinoble
Cronologia: 330-335
Anvers: bust de roman amb casc
Llegenda: VRBS ROMA
Revers: Lloba amb Romul i Rem
Llegenda: ***/ T CONS
Pes: 1,68g
Diàmetre: 15mm

72. Sèrie: Romana
Seca: Roma
Cronologia: 236-237

Anvers:
Llegenda: IMP MAXIMINVS PIVS AVG
Revers: Victoria amb palma
Llegenda: VICTORIA AVG
Pes: 15,05 g
Diàmetre: 27 mm

73. Sèrie: Romana
Autoritat emissora: Emperador
Seca: Roma
Cronologia: 141
Anvers: Bust femení
Llegenda: DIVA FAVSTINA
Revers: Pietat
Llegenda: Illegible
Pes: 21,6 g
Diàmetre: 30 mm

74. Sèrie: Romana
Seca: Roma
Cronologia: 244-249
Anvers: Bust a dreta
Llegenda: IM IVL PHILIPPVS AVG
Revers: fortuna
Llegenda: ANNONA AVG SC
Pes: 5,29 g
Diàmetre: 26 mm

75. Sèrie: Ibèrica
Comunitat Política: Empúries
Autoritat emissora: Empúries
Seca: Empúries
Cronologia: inici s. I dC
Anvers: Meitat inferior de Palas Atenea
Marca secundària: C... (marca de magistrats)
Revers: meitat posterior pegàs
Llegenda: EMPOR
Pes: 5,29
Diàmetre: 26

76. Sèrie: Ibèrica
Comunitat Política: Empúries

Autoritat emissora: Empúries
Seca: Empúries
Cronologia: 1er terç s. I dC
Anvers: bust de Palas Atenea amb
contramarca
Revers: Pegàs
Llegenda: EMP
Pes: 10,35g
Diàmetre: 22mm

77. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador
Seca: Roma
Cronologia: 289-303
Anvers: Bust de perfil a dreta
Llegenda: IVLI GALERIO...AVG
Revers:
Llegenda: VULI GA...
Pes: 1,53g
Diàmetre: 16mm

78. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador
Seca: Roma
Cronologia: 353-358 ?
Anvers: Bust de perfil a dreta
Llegenda: ...CONS...
Revers: Soldats
Llegenda: FEL TEMPS ...SPLG
Pes: 1,22g
Diàmetre: 15mm

79. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador
Seca: Roma
Cronologia: 253-268
Anvers: Bust de perfil a dreta amb corona
radiada
Llegenda: ...VS AVG...
Revers: Tritó
Llegenda: illegible
Pes: 2,49g

Diàmetre: 18mm

80. Sèrie: Romana

Seca: Roma
Cronologia: 1 meitat s. IV
Anvers: Bust de perfil a dreta
Revers: Sol
Llegenda: Illegible
Pes: 1,16g
Diàmetre: 14mm

81. Sèrie: Ibèrica

Comunitat Política: Emporion
Autoritat emissora: Emporion
Seca: Emporion
Cronologia: 30-40 dc
Anvers: Palas Atenea
Marca secundaria: contramarca de dofí
Revers: pegàs
Llegenda: EMPOR
Pes: 4,74g
Diàmetre: 28mm

82. Sèrie: Ibèrica

Comunitat Política: Emporion
Autoritat emissora: Emporion
Seca: Emporion
Valor Nominal: As partit
Cronologia: 30-40 dc
Anvers: Palas Atenea
Marca secundaria: Contramarca DD
Revers: Pegàs
Llegenda: EMPOR contramarca DD
Pes: 4,64g
Diàmetre: 28mm

83. Sèrie: Romana

Seca: Roma
Cronologia: 202
Anvers: Bust femení dreta
Llegenda: ...VSTA
Revers: Sol

Llegenda: ...GVSTA

Pes: 1,56g

Diàmetre: 16mm

84. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 255

Anvers: bust del emeprador a dreta

Llegenda: GALIENVS AVG

Revers: Fortuna amb cornucopia

Llegenda: FORTVNA...DVX

Pes: 2,68g

Diàmetre: 19mm

85. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 315-320

Anvers: bust de l'emperador a dreta

Llegenda: IMP CONSTANTINVS PF AVG

Revers: Sol

Llegenda: SOLI INVICTO COMITI...SM...

Pes: 3,72g

Diàmetre: 21mm

86. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 2 terç s. IV

Anvers: Bust de l'emperador a dreta

Revers: Fortuna amb cornucòpia

Pes: 1,36g

Diàmetre: 13mm

87. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 44

Anvers:

Llegenda: TI CLAVDIVS CAESAR EVG PM

TRO IMP

Revers:

Llegenda: SC

Pes: 14,95g

Diàmetre: 28mm

88. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 45

Anvers:

Llegenda: TI CLAVDIVS CAESAR EVG PM

TRO IMP

Revers:

Llegenda: SC

Pes: 12,68g

Diàmetre: 28mm

89. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 45

Anvers:

Llegenda: TI CLAVDIVS CAESAR EVG PM

TRO IMP

Revers:

Llegenda: SC

Pes: 13,54g

Diàmetre: 27mm

90. Sèrie: Romana

Autoritat emissora:

Seca: Roma

Cronologia: 37-54

Anvers: Palas Atenea

Marca secundaria: Contramarca DD i dofi

Revers: Pegàs

Llegenda: EMPOR

Pes: 9,14g

Diàmetre: 27mm

91. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 37-54

Anvers: Palas Atenea

Marca secundaria: Contramarca DD i dofi

Revers: Pegàs

Llegenda: EMPOR

Pes: 13,05g

Diàmetre: 27mm

92. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 37-54

Anvers: Palas Atenea

Marca secundària: contramarca DD i dofi

Revers: Pegàs

Llegenda: EMPOR

Pes: 12,65g

Diàmetre: 28mm

93. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 37-54

Anvers: Palas Atenea

Marca secundària: contramarca DD i dofi

Revers: Pegàs

Llegenda: EMPOR

Pes: 9,11g

Diàmetre: 27mm

94. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 37-54

Anvers: Palas Atenea

Marca secundària: contramarca DD i dofi

Revers: Pegàs

Llegenda: EMPOR

Pes: 13,89g

Diàmetre: 27mm

95. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 340

Anvers: Bust emperador a dreta

Llegenda: ...NSTANTINVS...

Revers: Soldats en combat

Llegenda: FEL TEMPS REPARATIO

Pes: 2,03g

Diàmetre: 15mm

96. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 237

Anvers:

Llegenda: MAXIMINVS PIVS AVG CAES...

Revers: Figura amb dues estàndards

Llegenda: FIDES MILITVM SC

Pes: 20,02g

Diàmetre: 28mm

97. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 348

Anvers: Bust femení a esquerra amb diadema

Llegenda: DN CONSTANS AVG

Revers: Soldat i agila

Llegenda: FEL TEMPS REPARATIO. SABL

Pes: 23,28g

Diàmetre: 20mm

98. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 254-256

Anvers: Bust emperador a dreta

Llegenda: GALLIENVS AVG

Revers:

Llegenda: PAX AVG

Pes: 3,11g

Diàmetre: 20mm

99. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: Regnat tiberi

Anvers: Bust emperador a esquerra

Llegenda: PON MAX IMP CAES...

Revers: Bust emperador dreta

Llegenda: ...CVT... CAESAR

Pes: 9,84g

Diàmetre: 24mm

100. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 270

Anvers: bust emperador a dreta

Llegenda: DIVO CLAVDIO

Revers: Àguila

Llegenda: ...IO

Pes: 2,18g

Diàmetre: 17mm

101. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: Regnat de Caracal-la

Anvers: Bust emperador amb corona de llorer

Llegenda: ...TONINVS PIVS AVG...

Revers: Victoria amb escut

Llegenda: ...TRP VII COS III SC

Pes: 7,50g

Diàmetre: 22mm

102. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 213-217

Anvers: Bust amb corona de llorer a dreta

Marca secundaria:

Llegenda: ANTONINVS PIVS AVG...M

Revers:

Llegenda: SECVRITATE PERPETVAE

Pes: 9,88g

Diàmetre: 24mm

103. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 340

Anvers: bust amb diadema

Llegenda: DN CONSTANTINVS PF AVG

Revers: Soldats lluitant

Llegenda: FEL TEMPS REPARATIO

Pes: 2,80g

Diàmetre: 17mm

104. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emporion

Seca: Emporion

Cronologia: 2 quart s. I

Anvers: bust de Palas antena

Marca secundaria: contramarca DD

Revers: Pegàs

Llegenda: EMPOR

Pes: 12,35g

Diàmetre: 26mm

105. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: Constantí I

Anvers:

Llegenda: IMP CONSTANTINVS PF AVG

Revers:

Llegenda: SOLI INVICTO COMITI PF

Pes: 3,04g

Diàmetre: 20mm

LA VINYA DEL FUSTER

1. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Material: Plata?

Valor Nominal: Òbol

Cronologia: segle I dC

Anvers: Bust de l'emperador Claudi

Revers: Victoria amb cornucòpia

Llegenda: SC

2. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador

Seca: Roma

Cronologia: Trajà

Anvers: Bust emperador Trajà

Revers: Possible figura dempeus

Llegenda: SC

3. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador

Seca: Roma

Cronologia: Trajà

Anvers: Bust de l'emperador Trajà

Revers: Figura femenina

Llegenda: SC

4. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador

Seca: Roma

Cronologia: Còmode o Antoni

Anvers: Bust de l'emperador a dreta amb corona de llorer

Revers: Personatge femení

Llegenda: SC

5. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador Marc Aureli

Seca: Roma

Cronologia: 170 dC

Anvers: Illegible

Llegenda:...TONINVS...

Revers: Figura femenina

6. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador Marc Aureli

Seca: Roma

Cronologia: 170dC

Anvers: Illegible

Llegenda:...TONINVS...AVG

Revers: Possible figura femenina amb palma

Llegenda: SC / ...IMP VI COS III

7. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador Marc Aureli

Seca: Roma

Cronologia: 160 dC

Anvers: Bust de l'emperador

Revers: Illegible

8. Sèrie: Romana

Autoritat emissora: Emperador Trajà

Seca: Roma

Cronologia: 98-100 dC

Anvers:

Llegenda: IMP CAES NERVA TRAIAN

Revers: Victoria amb escut a mà dreta

Llegenda: SC / TR POT...

9. Sèrie: Iberica

Autoritat emissora: Emporion

Seca: Emporion

Material: AE

Valor Nominal: As

Cronologia: Claudi I

Anvers: Bust de Palas a dreta

Marca secundaria: Dofí i contramarca DD

Revers: Pegàs a dreta

1. Sèrie: Iberica

Autoritat emissora: Emporion

Seca: Emporion

Anvers: Bust de Palas a dreta

Marca secundaria: Dofí al darrera

Llegenda: EMPORIO

Revers: Pegàs a dreta

Llegenda: ...NKI??

2. Sèrie: Iberica

Seca: Untikesken

Cronologia: s. II aC

Anvers: Bust de Palas a dreta

Revers: pegàs a dreta

3. Sèrie: Iberica

Comunitat Política:

Autoritat emissora:

Seca: Untikesken/ Emporion

Anvers: Possible Palas a dreta

Revers: Possible pegàs

4. Sèrie: Iberica?

Anvers: Possible bust a dreta illegible

Revers: Illegible

5. Sèrie: Iberica

Seca: Untikesken

Cronologia: s. II aC

Anvers: Possible Palas amb casc a dreta

Revers: pegàs a dreta

6. Sèrie: Romana

Seca: Emporion

Cronologia: s. II-I aC

Anvers: Bust a dreta amb casc corinti, possible Palas

Revers: Illegible

7. Sèrie: romana?

Seca: Emporion?

Cronologia: s. II-I aC

Anvers: Illegible

Revers: Possible pegas o cavall

8. Sèrie: romana?

Seca: Emporion?

Cronologia: s. II-I aC

Anvers: Bust femení a dreta, possible

Palas

Revers: Pegàs a dreta

9. Sèrie: romana?

Seca: Emporion

Cronologia: s. II-I aC

Anvers: Bust femení a dreta amb casc, possible Palas

Revers: pegàs a dreta amb possible

Òbol i Victoria

Llegenda: EMPORI...

10. Sèrie: Romana?

Seca: Emporion?

Cronologia: s. II-I aC

Anvers: Bust amb casc a dreta, possible

Palas

Revers: Illegible

11. Sèrie: Iberica

Comunitat Política: Untikesken

Autoritat emissora:

Seca: Untikesken

Cronologia: s. II-I aC

Anvers: Bust femení amb casc a dreta, possible Palas

Revers: pegàs a dreta amb cabir

Llegenda: Possibles símbols ibèrics

12. Sèrie: Iberica

Comunitat Política: Untikesken
Autoritat emissora: Untikesken
Seca: Untikesken
Cronologia: s. II-i aC
Anvers: bust amb casc a dreta
Marca secundària: Possible símbols ibèrics
Revers: Pegàs a dreta amb cabir
Llegenda: Inscripció ibèrica

13. Sèrie: Iberica

Comunitat Política: Untikesken
Autoritat emissora: Untikesken
Seca: Untikesken
Cronologia: s. II-I aC
Anvers: Bust amb casc a dreta, possible Palas
Revers: Pegàs a dreta amb cabir
Llegenda: UNTIKESKEN Simbologia ibèrica

14. Sèrie: Iberica

Seca: Itirkesken
Cronologia: s. II aC
Anvers: Bust masculí a dreta
Marca secundària: Palma
Revers: Genet amb llança a dreta

15. Sèrie: romana

Comunitat Política: Emporion
Autoritat emissora: Emporion
Seca: Emporion
Cronologia: s. I aC
Anvers: Bust amb casc a dreta
Marca secundària: possible contramarca
Llegenda: C.CA.T.C.O.CAR.
Revers: Pegàs a dreta
Llegenda: EMPORI

16. Sèrie: ?

Seca: ?
Cronologia: s. II-I aC
Anvers: Bust amb casc a dreta, possible Palas
Revers: Pegàs a dreta

17. Sèrie: ?

Seca: ?
Cronologia: s. II-I aC
Anvers: Bust amb casc a adreta, possible Palas
Revers: Pegàs a dreta
Llegenda: Possible inscripció il·legible

18. Sèrie: romana?

Seca: ?
Cronologia: s. II-I aC
Anvers: Bust a dreta
Revers: Possible caball o brau

19. Sèrie: Romana

Seca: Roma
Cronologia: 138-161 dC
Anvers: Bust de l'emperador a dreta amb corona de llorer
Llegenda: ANTONINVS AVG PIUS PP...COS III
Revers: Personatge masculí caminant a dreta amb llança
Llegenda: SC

20. Sèrie: Romana

Seca: Roma
Cronologia: 138-161 dC
Anvers: Bust femení a dreta amb diadema
Llegenda: ...FAVSTINA AVGVSTA
Revers: Silueta personatge femení amb toga

Llegenda: SC

21. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 41-54 dC

Anvers: Bust a esquerra, possible Claudi

Revers: Silueta de dues personatges

22. Sèrie: Romana

Seca: roma

Anvers: Bust d'un emperador illegible

Revers: Illegible

Llegenda: SOLI INVICTO COMITI PF

23. Sèrie: Romana

Anvers: Bust d'un emperador a la dreta

Revers: silueta de dues personatges

24. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 138-161 dC

Anvers: Bust femení a dreta

Revers: Dues figures femenines

Llegenda: SC / PIE(tat)

25. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 41-54 dC

Anvers: Bust a dreta, possible Claudi

Llegenda: (cl)AUVDIVS CAESAR

Revers: Figura de cos enter frontal

Llegenda: SC

26. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: 14-37 dC

Anvers: Bust a dreta d'un emperador,
possible Tiberi?

Revers: Figura de cos enter, podria ser
un triomf o personatge històric

27. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Cronologia: s. III dC

Anvers: Bust d'un emperador amb
corona de llorer

Llegenda: IMP MAXIMVS PIVS AVG

Revers: Soldat amb possibles aligues

Llegenda: ...ES MILITV...

28. Sèrie: Moneda commemorativa

Autoritat emissora: Emperador

Material: AE

Valor Nominal:

Cronologia: 161 dC

Anvers: Bust d'un emperador amb
corona de llorer

Revers: Dues personatges donant-se la
mà

29. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Anvers: Possible bust de perfil a dreta
illegible

Revers: possible genet amb llança a
dreta

30. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Anvers: Bust d'un emperador amb
corona de llorer

Revers: Possible silueta d'un
personatge

31. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Anvers: Illegible

Revers: Possible representació d'una
planta o flor

32. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Anvers: Bust a dreta il·legible
Revers: il·legible molt desgastat

33. Sèrie: Romana
Seca: Roma
Anvers: il·legible
Revers: il·legible

34. Sèrie: Romana
Seca: Roma
Anvers: Il·legible
Revers: Possible genet a dreta molt desgastat

35. Sèrie: Romana
Seca: Roma
Anvers: Possible bust a dreta il·legible
Revers: Il·legible

36. Sèrie: Romana
Seca Roma:
Anvers: Bust a dreta, possible Pal·las
Revers: Possible brau rampant amb dos òbols

37. Sèrie: Romana
Seca: Roma
Anvers: il·legible
Revers: il·legible

38. Sèrie: romana
Seca: roma
Anvers: desgastat
Revers: desgastat

39. Sèrie: Romana
Seca: Roma
Anvers: Il·legible
Revers: Il·legible

40. Sèrie: Romana
Seca: Roma
Anvers: Bust emperador a dreta
Revers: Il·legible
Anvers: Bust a dreta gens clar
Revers: il·legible

41. Sèrie: Romana
Seca: Roma
Anvers: Bust a dreta, possible emperador
Llegenda: Il·legible
Revers: Figura dempeus amb toga i corona radiada

42. Sèrie: Romana
Seca: Roma
Anvers: Il·legible
Revers: Il·legible

L'OLIVET D'EN PUJOL

1. Sèrie: Romana

Seca: Roma

Anvers: Bust emperador a dreta

Llegenda: CAES

Revers: Illegible

10. ANNEX

Gràfiques:

- Gràfiques individuals dels tres jaciments amb més nombre de monedes de la zona del rerepaís emporità.

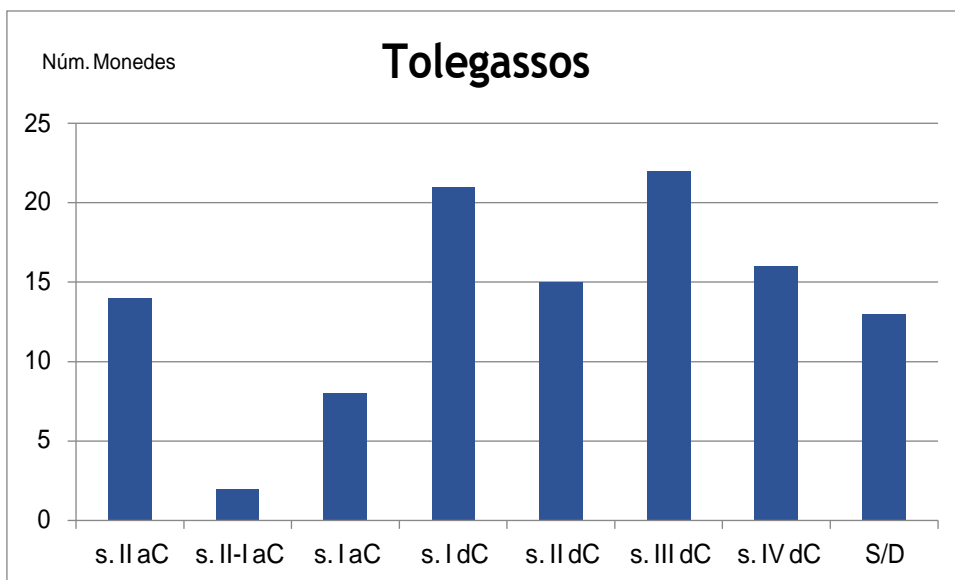

Fig.1. Gràfic presència monetària a Tolegassos segons segles. Font; Mònica Caño.

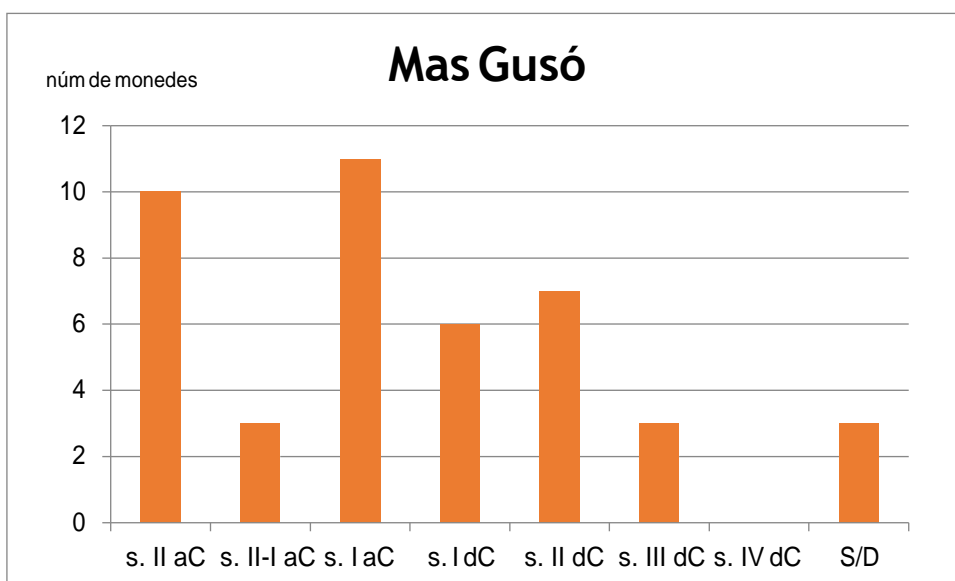

Fig.2. Gràfic de la presència monetària a Mas Gusó per segles. Font; Mònica Caño.

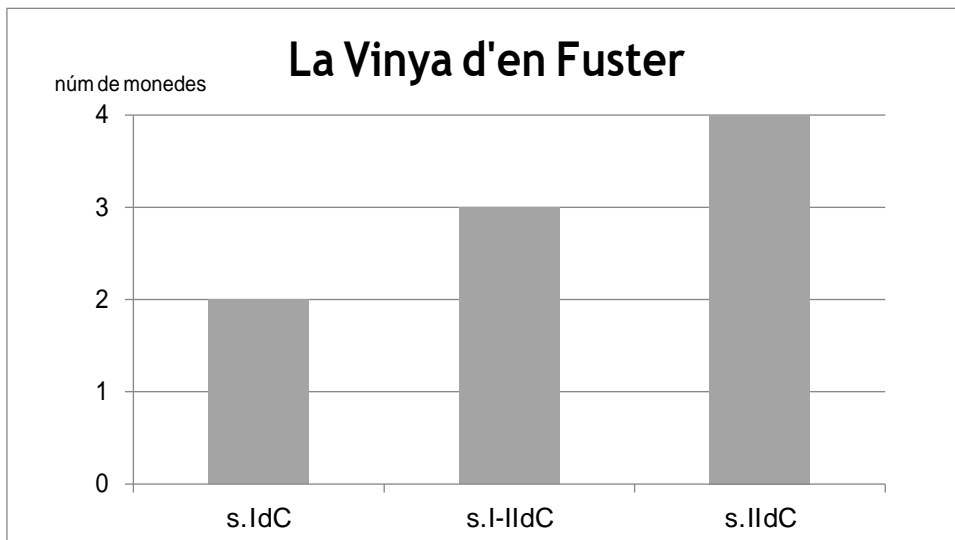

Fig.3. Gràfica de la presència monetària La Vinya del Fuster per segles. Font: Mònica Caño

- Gràfiques de dues, dels tres jaciments que hem fet la comparativa, individualment.

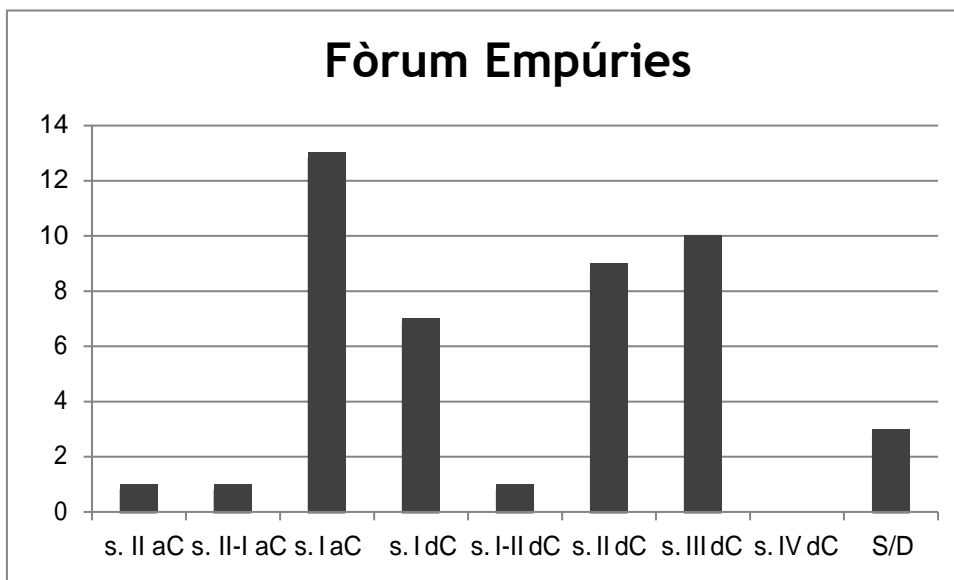

Fig.4. Gràfica de la presència monetària al Fòrum d'Empúries per segles. Font: Mònica Caño.

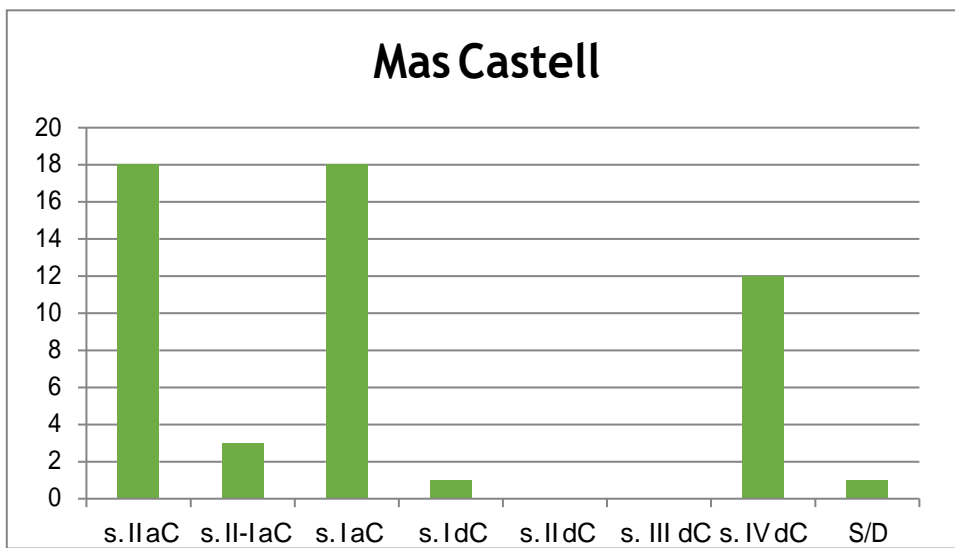

Fig.5. Gràfica de la presència monetària al jaciment de Mas Castell per segles. Font: Mònica Caño.